

OPENDOEK

MAGAZINE

voor mensen met passie voor theater

**Alles over co-working
op de planken**

**Een gezelschap ...
van theaterkijkers**

**Hoe maak je een
voorstelling als groep?**

**Spots op
de lichtontwerper**

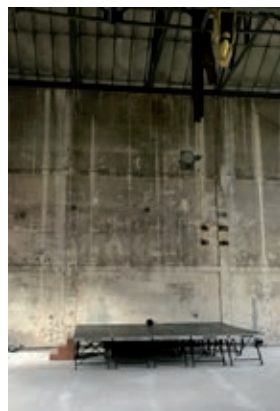

INHOUD

- 3 Edito
 - 11 Het Pleidooi
 - 18 De Souffleurs
 - 28 Column
 - 29 Repertoire
 - 31 Cast & crew
-
- 4 **Dramaturg Ruth Mariën geeft feedback voor gevorderden**
"De dramaturg moet bewaken dat alle puzzelstukjes in elkaar klikken"
 - 8 **Auteursrechten: paniek?**
Helderheid in zes stappen en drie tips
 - 10 **Help! Een massaproject!**
 - 12 **Een gezelschap ... voor toeschouwers**
Een kijkje bij de theaterkijkclub van vtBKultuur
 - 14 **Wat te doen voor de poen?**
Wat een vzw van de wet mag doen om de kas te spijzen
 - 16 **Theater doe je samen**
Waarom collegialiteit meer opbrengt dan concurrentie
 - 19 **Op versvoeten trippelen door de grootstad**
DiVerzen brengt podiumpoëzie op maat van Brussel
 - 20 **Als groep een voorstelling schrijven: hoe doe je dat?**
"Je kunt alleen collectief werken als je 'ja' zegt tegen elkaar"
 - 22 **Kunstenaars uit de coulissen: de lichtontwerper**
"Deze job is meer dan licht ophangen en op een knopje duwen"
 - 24 **Kwantiteitstheater**
Spots op Spots op West
 - 26 **Wist je dat?**
Theateretiquette: hoe het (niet) hoort

4

10

12

16

20

© Michiel Devijver

EDITORIAAL

Samen sterk!

"De debatten rond dekolonisering en amateurkunsten zijn sterk verweven met elkaar. Als je kijkt welke structuren en opleidingen er vandaag zijn en voor welke kunstvormen, dan blijkt dat ze allemaal hun oorsprong hebben in de witte cultuur." In een interview met het podiumkunstenblad *Etcetera* verklaart Zinnema-directeur Jan Wallyn waarom zoveel Brusselse artiesten tegen wil en dank vrijetijdskunstenaars blijven.

In haar thuisbasis Brussel houdt ook het Landjuweelfestival dit jaar halt. Maar het verschil tussen beide podia in de afspiegeling van onze hoofdstad blijft toch aanzienlijk. In tegenstelling tot de hoofdstedelijke wedstrijd Brussels Bijou, is op het Landjuweelfestival de multiculturele realiteit alleen in het randprogramma zichtbaar.

Hoe dat anders kan? Enkele veelbelovende projecten op het Landjuweelfestival tonen ons hoe een theatertaal verrijken hand in hand kan gaan met het activeren van nieuwe spelers en schrijvers. De krachten bundelen is vandaag meer dan ooit de boodschap. Met als thema 'samen sterk' houden we in dit nummer verschillende co-workingsvormen tegen het licht. Hoe doe je dat: een voorstelling als groep schrijven? Hoe bundelen gezelschappen de krachten op organisatorisch gebied? En wist je dat er tegenwoordig ook groepen voor theaterkijkers bestaan?

Bovendien presenteren we in dit nummer enkele nieuwe reeksen, waarin we de opbouw van een massaspektakel volgen of ons licht opsteken bij minder zichtbare rollen in een gezelschap. De geniale technicus op de achtergrond, de stille kracht in de coulissen, de helpende hand in het donker van de anonieme theaterzaal. We vergeten weleens om de spotlights op hen te richten – óók wij in dit magazine. Hoog tijd voor verandering. Hier verdienen ze een open doekje.

GILLES MICHIELS
Hoofdredacteur OPENDOEK-magazine

© Dieter Bevers

SAMEN STERK...

OPENDOEK
PASSIE VOOR
THEATER

COLOFON:
Redactieadres: OPENDOEK – Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Tel. 03 222 40 90 – redactie@opendoek.be – www.opendoek.be
Directeur OPENDOEK: Joke Quaghebeur
Hoofdredacteur: Gilles Michiels
Eindredactie: Dominic Depreeuw
Coördinatie: Stefaan Deleecq
Verantwoordelijke uitgever: Joke Quaghebeur
p/a OPENDOEK, Zirkstraat 36, 2000 Antwerpen
Ontwerp: un'dercast – Layout: Sophie Loomans
Coverfoto: © Krafft Angerer – Druk: Bema Graphics
Periodiciteit: verschijnt 4x per jaar – Oplage: 16.550 ex.
ISSN NR 1377/9478 – Volgend nummer: december 2019

SCHERP MAAR ZACHTAARDIG: DRAMATURG RUTH MARIËN GEEFT FEEDBACK VOOR GEVORDERDEN

“De dramaturg moet bewaken
dat alle puzzelstukjes in
elkaar klikken”

SIMON J. BELLENS

© Anneleen van Kuyck

De vrijdagmarkt op het Laar in Borgerhout ligt er rustig bij op dit uur en de uitbater van Café Bakeliet is nog maar net begonnen de stoelen van de tafels te nemen. Samen met dramaturg Ruth Mariën nemen we plaats op het terras, waar met de zon ook het volk stilaan aanschuift.

Mariën is van vele markten thuis. Ze heeft een eigen ontwikkelingsplatform voor jonge kunstenaars, werkte als communicatie- en financieel medewerker voor verschillende theatergezelschappen en verzorgde de dramaturgie voor onder meer Braakland/ZheBilding (nu Het nieuwstedelijk) en Simon De Vos. “Eigenlijk ben ik als dramaturg zowel klankbord, mederegisseur, als psycholoog”, zegt ze.

Voor OPENDOEK is ze vanaf dit najaar ook docent voor workshops dramaturgie en feedback geven. Mensen kunnen bij haar ‘theateradviseurs’ worden, waarop gezelschappen op hun beurt dan weer een beroep kunnen doen. Wanneer we elkaar ontmoeten, heeft OPENDOEK al meer dan vijftig mensen op haar inschrijvingslijst.

Naar de essentie

Van alle functies binnen de podiumkunsten is die van dramaturg misschien door de dichtste nevel bedekt. “Eerste toeschouwer zijn”, “zorgen voor de theoretische onderbouw”... wie weet precies wat de taak van een dramaturg is? Volgens Mariën is het net eigen aan het werk dat het steeds verschilt naargelang de context. “Voor mij gaat het in de eerste plaats om het contact met de maker of regisseur en het onderling vertrouwen”, zegt ze. “Ik ben graag écht betrokken. Als ik het idee krijg dat de dramaturgie geen prioriteit is en dat er geen tijd wordt gemaakt voor een echt gesprek, vind ik dat niet fijn.”

Wat moet een goede dramaturg doen volgens jou?

“Goed luisteren en goede vragen stellen, denk ik. Wat wil een maker nu écht vertellen? Waar gaat het bij hem of haar echt om? Je moet proberen om onder alle twijfels en onder het ego te graven naar de essentie en die moet je samen proberen te bewaken. Dat vergt enerzijds openheid en empathie, een soort zachtheid, en anderzijds een grote scherpheid. De eerste rol is misschien die van klankbord, maar door goede vragen te stellen, doe je meer. Je stuurt een denkproces aan.”

© Anneleen van Kuyck

“Als dramaturg probeer je om onder
alle twijfels en het ego van een maker
te graven naar de essentie.”

“Een dramaturg vraagt van een maker om zich heel kwetsbaar op te stellen. Die legt zijn hart en ziel in het werk en jij komt daartussen staan, met opbouwende, maar confronterende kritiek. Je moet volgens mij dus zelf ook vertrekken vanuit een eigen kwetsbaarheid en vanuit het gevoel dat je sámen hetzelfde doel dient.”

“Vaak gaat het erom woorden te geven aan impliciete dingen, om makers een kader te bieden waarnaar ze kunnen teruggrijpen. Theatermaker Yinka Kuitenbrouwer deed bijvoorbeeld veel interviews voor haar werk. Ze had daarbij de neiging om zichzelf weg te cijferen. Maar haar volgende voorstelling (*‘Morgen werd alles anders’, red.*) wordt net heel persoonlijk. Ze heeft opnieuw veel interviews gedaan over de toekomst, over moederschap... maar daarnaast schreef ze ook veel persoonlijke getuigenissen. Ze stelt zich heel kwetsbaar op en ze staat alleen op de scène. Omdat ze ook daarin de neiging had om theoretisch te blijven, had ik als oefening meegegeven om een brief te schrijven naar haar ongeboren kind. Dat maakt het meteen super persoonlijk. Zo’n tekst moet niet per se in de voorstelling, maar door op te zoeken wat je vanuit jezelf niet geneigd bent te doen, krijg je nieuwe inzichten.”

© Anneleen van Kuyck

“Vaak lijkt er onvoldoende besef dat alle elementen in een voorstelling iets communiceren.”

In een korset over vrijheid

Als die kern van een voorstelling voor een maker helder is, is het nog steeds zaak om ervoor te zorgen dat alle elementen van een voorstelling met die kern overeenstemmen. Van kostuums en licht tot spel en tekst. Mariën vertelt dat ze vooral die aandacht voor alle verschillende facetten van een voorstelling in de workshops dramaturgie wil meegeven: “Mensen die minder naar theater gaan, zijn soms vooral onder de indruk van hoeveel tekst spelers van buiten leren of van iemand die heel grappig is. Dat is prima, maar er is zoveel dat een theatervoorstelling goed maakt.”

“De onlangs overleden dramaturg en theatercriticus Marianne Van Kerkhoven heeft de dramaturg omschreven als een verbindingsofficier tussen makers, spelers, publiek, inhoud, maatschappij... De dramaturg moet bewaken dat alle puzzelstukjes in elkaar klikken.”

Laten we dat eens concreet maken. Wanneer passen bijvoorbeeld de kostuums niet bij de essentie van een voorstelling? Hoe vermijd je dat alleen jouw stijlgevoel spreekt?

“Ik denk nu opnieuw aan de voorstelling van Yinka, ze wil hoop meegeven en openheid tonen. De kostuumontwerpster gaf aan dat de kostuums dan niet te donker mogen zijn of gemaakt van al te zware materialen. De voorstelling werkt met veel audiomateriaal, dus de kostuums mogen ook niet te druk zijn, want dat zou de aandacht afleiden. Het gaat over de toekomst en over duurzaamheid, dus ze moeten ook van duurzame materialen zijn. Daarenboven is het belangrijk wat een kostuum met jou op het podium doet: zij moet vrij kunnen ademen, terwijl voor een andere voorstelling een beklemmend korset misschien gepast is. Nu, ik moet dat niet allemaal alleen doen als dramaturg. Een goed kostuumontwerper ziet dat zelf, maar als het misgaat, moet ik kunnen ingrijpen.”

Geweldloos prikken

“De workshops dramaturgie en feedback-geven liggen voor mij dicht bij elkaar”, gaat Mariën verder. Misschien kunnen we zelfs zeggen dat dramaturgie een gevorderde vorm van feedback-geven is. “Maar in de workshop dramaturgie”, zegt Mariën, “wil ik het meer hebben over de inhoud van de feedback en in de workshops feedback vooral over hóé je feedback geeft.”

Wat kan goede feedback doen?

“Goede feedback zou vanuit een analyse van de realiteit kunnen zoeken naar opportuniteiten om beter te bereiken wat je wil bereiken. Waar willen we naartoe? Wat is er al? Welke mogelijkheden zien we die nog niet helemaal benut zijn? En hoe gaan we daaraan werken? Bij de workshop wil ik ze vooral veel laten oefenen, niet altijd toegespitst op een theatrale context. De eerste indruk is bijvoorbeeld al heel belangrijk. Zowel in het leven als op de scène. Hoe praat je daarover?”

“Daarnaast zijn er een heel aantal communicatietrucs als je feedback geeft. Spreek bijvoorbeeld vanuit de ik-persoon, speel niet op de man. Kies het juiste moment om iets te vertellen. De DasArts feedback-methode vind ik heel interessant. Die leert onder meer om altijd vanuit een bepaalde rol te spreken. Stel dat iemand een klassieke Griekse tragedie in een nieuw jasje wil steken, zou je kunnen zeggen: ‘Als liefhebber van een tragedie vind ik dit interessant, maar als moderne kijker vind ik dit niet actueel genoeg.’ Dan geef je duidelijk het perspectief aan van waaruit je spreekt en zo voelt kritiek minder aan als een aanval.”

Ben je op je hoede om te aanvallend over te komen?

“Ja, maar dat betekent niet dat ik niet scherp kan zijn. Daar moet ik soms net voor oppassen. Als je aanvallend bent, gaat iemand zich verdedigen en vanuit de verdediging sta je niet open om dingen te veranderen. Samenwerking hoeft niet altijd harmonieus te zijn en soms kan een stevige duw helpen, maar het belangrijkste is dat je het gevoel bewaakt dat je samen hetzelfde doel nastreeft: een zo goed mogelijke voorstelling.”

Maken om te maken

Mariën hamert op het belang van duidelijke doelstellingen vooraf aan een maakproces en feedback geven tijdens de repetities. “Feedback heeft alleen maar zin als je er iets mee kan doen”, zegt ze. “Feedback voor een voorstelling die nooit meer speelt, heeft weinig zin. OPENDOEK zou kunnen organiseren dat de feedbackgevers al tijdens het proces komen kijken en dat de feedback verder gaat dan: ‘Het was grappig.’ Of de gezelschappen kunnen een paar vaste toeschouwers die ze vertrouwen aanstellen, aan wie ze al heel vroeg in het proces iets tonen. Dat gebeurt nog weinig, maar het is heel waardevol om te zien hoe die eerste feedback binnenkomt en wat daar vervolgens mee gebeurt.”

“Ik ga ervan uit dat amateurgezelschappen zich daar bewust van zijn, maar een voorstelling is nog geen succes omdat het publiek het goed of grappig vond. Dat is één van de facetten, maar het gaat om wat je als gezelschap wil bereiken. Als je pakweg iets

© Anneleen van Kuyck

“Eigenlijk ben ik als dramaturg zowel klankbord, mederegisseur als psycholoog”

wil vertellen over de vluchtelingen crisis en je doet dat op een humoristische manier, maar het enige wat het publiek onthoudt, is dat het grappig was, dan ben je niet helemaal geslaagd.”

Welke euvels zie je vaak terugkomen bij makers?

“Vaak lijkt er mij onvoldoende besef dat alle elementen in een voorstelling iets communiceren of weten makers niet goed wat ze juist willen vertellen. Dat ontbreekt vaak, denk ik, net zozeer bij professionele gezelschappen. Sommige maken stukken om er te maken, omdat ze per jaar zoveel voorstellingen moeten maken volgens hun subsidiedossier. Maar er moet altijd ook een noodzaak zijn. Die artistieke noodzaak kunnen voelen, is een voorwaarde voor een sterke voorstelling.”

Auteursrechten: paniek?

HELDERHEID IN ZES STAPPEN EN DRIE TIPS

BASTIAAN MALCORPS

Het overkomt ons bij OPENDOEK bijna dagelijks. Groepen vragen ons waar ze de rechten op een stuk kunnen aanvragen, en wij antwoorden: SABAM. Of Toneelfonds Janssens. En dan zien we mensen even slikken. Schichtig naar hun groepsgenoten kijken. Onwillekeurig een stap in de richting van het raam zetten. Voor iedereen die het ook even benauwd krijgt wanneer we het hebben over verplichte aankoop van brochures of naburige rechten op muziek is er echter goed nieuws: in dit artikel beantwoorden we jullie vragen in detail. Al jullie vragen. Gegarandeerd.

1 WAT IS AUTEURSRECHT?

Laat ons beginnen met het begin: het auteursrecht is, heel kort door de bocht, de verzameling van rechten waarover een auteur (of schilder, fotograaf, regisseur, componist ...) beschikt wanneer het gaat over zijn eigen werk. Hieronder valt het recht op reproductie (alleen de schilder zelf mag beslissen of zijn schilderijen gebruikt worden als affiche voor een technofestival), uitgaverrecht (alleen de schrijver mag beslissen of zijn boek gedrukt, herdrukt en gratis bij de *Humo* wordt gestopt) en het soort auteursrecht waar we geregeld mee te maken krijgen: opvoeringsrecht. Een theatertekst mag enkel opgevoerd worden wanneer de auteur daarvoor zijn toestemming geeft. Dat is de korte versie.

2 DE AANVRAGEN

De lange versie is dat een theatergroep, voor ze een tekst kan spelen, de rechten in twee stappen moet aanvragen. Stap één: een groep moet de toestemming voor het spelen van een tekst krijgen. Van elke auteur en ook van elke vertaler, bewerker, bewerker van de bewerking.

Stap twee is het aangeven van waar en wanneer die tekst opgevoerd zal worden, hoeveel een ticket kost, hoe groot de zaal is waar je speelt. Het zal je niet verbazen dat stap één veruit de belangrijkste is. Hier volgt dan ook meteen Goeie Tip #1.

GOEIE TIP #1:

Vraag de toestemming om een tekst te spelen onmiddellijk aan.

Zodra je een tekst gekozen hebt, of zelfs zodra je serieus begint na te denken over het spelen van een tekst, is het een goed idee om te informeren waar je de rechten op die tekst kan aanvragen, en of de tekst beschikbaar is. Zo vermijd je onaangename verrassingen (we kennen allemaal horrorverhalen over groepen die drie weken voor de première een ander stuk moeten gaan repeteren), en bouw je ook wat zekerheid in. Mocht het gebeuren dat de rechten op een tekst worden ingetrokken, dan is de kans veel groter dat de groep de tekst toch zal mogen spelen wanneer je daar al een aanvraag voor indiende.

De informatie over waar en wanneer je speelt kan je tot enkele weken voor de première doorgeven. Dat kan in de meeste gevallen via de link 'Auteursrechten' op de website van OPENDOEK. Die informatie is belangrijk, maar kan veel langer wachten. Wacht dus niet tot je weet waar en hoe vaak je speelt om de auteursrechten aan te vragen. Doe het nu.

3 VRIJ VAN RECHTEN

Niet op elke tekst gelden auteursrechten. Wanneer een auteur meer dan 70 jaar geleden overleden is komt zijn tekst in het publieke domein terecht, en hoeven er geen rechten meer op aangevraagd of betaald te worden. Let wel: Shakespeareteksten zijn vrij beschikbaar, maar Shakespearevertalingen vaak niet. Ook op vertalingen en bewerkingen rust immers auteursrecht; kijk dus zeker na of de middeleeuwse tekst geen 21ste-eeuwse update heeft gekregen.

4 HOE VRAAG IK RECHTEN AAN?

De meeste theaterauteurs laten hun rechten beheren door een auteursrechtenbedrijf. De grootste rechtenbeheerders in Vlaanderen zijn SABAM, ALMO, Toneelfonds Janssens en SACD/DeAuteurs. Wanneer een tekst door één van deze bedrijven wordt beheerd, kan je daar de toestemming voor het spelen van de tekst aanvragen (stap één). In veel gevallen zal je op dat moment ook tekstbrochures moeten aankopen. Op de site van OPENDOEK vind je de contactinformatie van al deze bedrijven. Zoals we zonet al zeiden: contacteer de rechtenbeheerders zodra je een tekst gekozen hebt, of als het kan zelfs vroeger. Maakt het contacteren van auteursrechtenbeheerders je een beetje zenuwachtig? Laat je dan geruststellen door Goeie Tip #2:

GOEIE TIP #2:

Rechtenbeheerders willen met je samenwerken.

Het is voor rechtenbeheerders veel gemakkelijker om op voorhand jouw vragen te beantwoorden en je

HA, MIJNHEER GOETHE! OMDAT JE MIJ ZONDER MIJN TOESTEMMING HEBT OPGEVOERD IN 'FAUST' EIS IK HIERVOOR JE ZIEL ALS BETALING!

© Dieter Bevers

aanvraag correct af te handelen dan achteraf achter jou aan te moeten komen met boetes en mails met hoge prioriteit. Aarzel dus niet hen te contacteren, voor je het weet zijn het je beste vrienden. Sommige schrijvers en vertalers beheren hun rechten zelf. Ook in dat geval ben je verplicht de toestemming voor het spelen van een tekst aan te vragen, maar dan rechtstreeks bij de auteur. Weet je niet hoe een schrijver te contacteren? Bel dan even naar de Theaterbib, of stuur ons een mailtje, dan brengen wij je in contact met de auteur in kwestie.

5 WAT MET MUZIEK?

Ook op muziek gelden auteursrechten. Die kan je aanvragen wanneer je doorgeeft waar en wanneer je een voorstelling zal opvoeren. SABAM beheert de rechten op muziek in zo goed als elk geval, behalve wanneer het gaat om muziek uit musicals; daarvan liggen de rechten vaak bij ALMO. Ook voor het doorgeven van aanvragen voor muziek kan je gebruik maken van het formulier op de site van OPENDOEK, of van het e-licensing formulier van SABAM.

6 CONTACTEER ONS

Zo. Dat is het. Het hele verhaal. Nu weet je alles. We kunnen ons niet voorstellen dat je na het lezen van dit artikel nog met vragen zit. Mocht je die alsnog hebben, over een obscure uitzondering op een apocrief reglement, hebben wij voor jou Goeie Tip #3.

GOEIE TIP #3:

Bel de Theaterbib. Wij zijn er om jou te helpen.

Auteursrechten kunnen heel complex en onoverzichtelijk zijn. Als je ons belt kunnen wij je dat bevestigen: dat klopt, die rechten zijn erg complex en onoverzichtelijk. En vervolgens kunnen we je helpen uitzoeken waar je de rechten kan aanvragen, en ervoor zorgen dat je de tekst die je wilt spelen kan spelen. Zit je dus met een vraag? Weet je niet waar de rechten op een tekst zijn ondergebracht? Is iets onduidelijk, en wil je zeker geen risico nemen? Aarzel niet en bel ons op 03/222.40.95, of stuur een mailtje naar theaterbib@opendoek.be. We staan voor je klaar.

HELP! EEN MASSAPROJECT!

KURT VELGHE

Vroeg of laat komt iemand binnen je vereniging op de proppen met een idee voor één of ander 'zot' project. Zo'n project waarvan iedereen zegt: "Help! Dat kunnen we niet!". Ik werk met vijf gezelschappen aan de massaproductie 'R.U.R.', die eind 2020 in première moet gaan. In deze reeks gids ik je langs de vragen, uitdagingen en ervaringen van zo'n helse onderneming.

Vlak voor de zomer van 2019 las ik in de Wist je dat?-rubriek van dit magazine een stukje over 'R.U.R.', een theatertekst van Karel Čapek uit 1920. Het stuk gaat over een fabriek die robots fabriceert die uiteindelijk emoties ontwikkelen, met alle gevolgen van dien. Ik wilde er meteen iets mee doen en dat idee groeide vanzelf uit tot een ambitieus massaproject.

VERENIGINGEN, VERENIGT U

Maar... 100 jaar oud betekent ook gedateerd. Ik wilde het stuk bewerken. En omdat ik zelf nog nooit een toneelstuk schreef, zocht ik iemand die dat met mij wilde bolwerken. Die persoon vond ik al snel.

Tweede uitbreiding: ook met één vereniging zou dit project nooit te realiseren zijn. Ik contacteerde een bevriend gezelschap (waar ik zelf ook actief ben), dat zich al snel kon vinden in mijn idee. Toen nog drie kleinere verenigingen aansloten, konden we beginnen.

Een goede raad: begin vroeg genoeg. Stel een werkgroep samen met mensen uit de verschillende verenigingen en kom geregeld samen om alles te bespreken. Eén van de eerste dingen op onze planning was een lijst samenstellen met benodigde functies: acteurs, figuranten, techniek, bar, decor, kleding. Vul voor elke functie een naam in. Ga desnoods op zoek buiten de verenigingen. Plus: stel een productieleider aan, iemand die al het praktische regelt en zich verder niets aantrekt van het artistieke. Vind je geen productieleider, dan is er geen beginnen aan.

TREK JE STOUTE SCHOENEN AAN

Volgend punt: de locatie. We spelen met vijf gezelschappen, waarvan vier Zwevegemse en één uit Deerlijk. We kozen voor de Transfo in Zwevegem, een oude elektriciteitsfabriek die stukje bij beetje gerestaureerd wordt. Na een groepsbezoek was iedereen meteen verkocht. Tijdens een voorstelling voor de gemeente trok ik mijn stoute schoenen aan en benaderde de cultuurfunctionaris en de schepen van cultuur. Zij vinden het een schitterend initiatief. Nu een goed gedocumenteerd dossier opmaken en naar hen sturen, zodat zij de gemeenteraad kunnen winnen voor ons 'zot' idee.

BEHOED JE VOOR ONGELUK

Terug naar de ernst. Stel dat zich een ernstig ongeluk voordoet tijdens de voorbereiding? Of dat je diep in de schulden zit na de speelreeks? Wie neemt dan de verantwoordelijkheid op zich? Met het oog op de aansprakelijkheid hebben we een vzw opgericht. Geld op een gezamenlijke bankrekening en als het fout gaat, is de nieuwe vzw verantwoordelijk. Zo blijven de bestaande verenigingen gevrijwaard.

Nu zitten we in de fase van de budgettering. Uiteraard zoeken we naast subsidies ook sponsors. Ook voor hen maken we een dossier op, waarin we alles 'coveren', van de belichting tot de boterhammen voor de medewerkers. Ruim budgetteren is de boodschap, zodat we niet voor verrassingen komen te staan.

Ondertussen schrijven mijn collega en ik vlijtig voort. We ontdoen het stuk van alle ballast en voegen moderne invalshoeken toe aan de tekst. Maar onze tekst: die is toekomstmuziek. Wil je ons proces op de voet volgen? In onze volgende aflevering lees je alles over sponsors, subsidies en moeilijke onderhandelingen met lokale overheden.

HET PLEIDOOI

NIELS NIJS

In Het Pleidooi bezingt een redacteur van OPENDOEK-magazine een theatergebruik dat volgens hem of haar dringend vanonder het stof mag worden gehaald. Niels Nijs bepleit de kracht van overleg.

Vele handen maken licht werk. Je talenten naast die van anderen leggen om samen tot een beter resultaat te komen: zo'n situatie is zelden verkeerd afgelopen. Toch gebeurt het maar al te vaak dat amateurgezelschappen een regisseur aanhaken die vanuit een ivoren toren de acteurs vertelt waar te staan, waar het decorteam een andere toren begint te bouwen en waar Team Licht en Geluid op een nog andere toren de spots richten zoals de regisseur ze op het lichtplan uitstekende. In mijn ervaring werkt een voorstelling het best wanneer alle partijen kunnen bijdragen. Hier volgt dus een simpel pleidooi voor co-creatie. Met techniek, met acteurs, met jezelf. Hoe ik zal pleiten?

Voor een voorstelling wilden wij geen decor, wel twaalf ijzersterke acteurs. Zonder tekst. Enkel beelden waarop het publiek zijn gevoelens kon projecteren. De beelden hadden we in ons hoofd en op papier. Het enige wat restte was ze via de acteurs op scène krijgen. Voor elke repetitie bespraken we de scènes in groep. Iedereen openbaarde zijn ervaringen en na een intense opwarming begonnen we de beelden te kneden. De acteurs speelden wat op papier stond, waarna besproken werd

of een beeld goed zat of toch nog wrong. We herhaalden dit proces tot er beelden ontstonden die misschien veraf lagen van het originele script, maar wel authentieker waren dan voorheen. Beelden die gedragen werden door de cast en die op hun beurt de voorstelling konden dragen.

Deze dialoog zette zich voort naast de scène. Bij een voorstelling zonder decor zou het lichtontwerp van cruciaal belang zijn. We nodigden een lichtontwerper uit die tijdens repetities meekeek en bedacht hoe hij de technische beperkingen van de zaal kon verzoenen met onze wensen. Hij kwam met ideeën die wij weerlegden, en na een artistieke worsteling kwamen wij tot een lichtontwerp dat niet enkel haalbaar en praktisch was, maar ook naadloos aansloot bij het gevoel van de voorstelling.

Hetzelfde voor muziek. We legden onze ideeën voor aan Diango, onze geluidsheld, die op zijn beurt ons inspireerde met nieuwe muziek. Die kruisbestuiving zorgde er niet enkel voor dat de voorstelling ook door techniek volledig werd gedragen, maar dat ze tevens vormtechnisch snor zat. Het publiek, zo hoorden we, ervaaarde een groep die samen een verhaal vertelde. Die met elkaar in dialoog was getreden, waarin iedereen elkaar vertrouwde om vrijuit zijn gedacht te zeggen. Die sindsdien op geen andere manier theater heeft gemaakt.

Praat dus, vraag raad. Verzamel input. Verzoek iedereen die je vertrouwt om middenin een creatieproces binnen te gluren en alles in vraag te stellen. Vermijd dat je in de laatste week je decor moet omgooien omdat je drietraps-draaimolen toch niet lijkt te passen op de scène, en vraag je decorbouwers wat zij mogelijk achten. Nodig lichttechnici uit tijdens repetities om hen een beeld te geven van wat je aan het maken bent, en laat hen voorstellen doen. Zit met je acteurs samen na elke repetitiedag en leg je oor bij hen te luister. Nee, niet alle artistieke beslissingen neem je via vijf verschillende stemrondes, maar ze moeten wel gedragen zijn door je team. Hoe meer beslissingen gedragen worden, hoe groter de kans op magie.

© Luk Dombrecht

EEN GEZELSCHAP... VOOR TOESCHOUWERS

Een kijkje bij de theaterkijkclub van vtbKultuur

BERNARD SOENENS

Theater is zowat de enige kunst waar makers en toeschouwers samen zijn tijdens een creatie en dus ook impact hebben op die creatie. Vraag is wat de toeschouwers onderling bindt. Kom je alleen, met partner of met vrienden naar de voorstelling en merk je vijf rijen verder een bekend gezicht? Sinds een jaar mobiliseert theaterclub vtbKultuur Hageland mensen om samen voorstellingen bij te wonen. Want: "Alleen is maar alleen."

Samenkomen rond cultuur: het kan in filmclubs, fotoclubs, leesclubs. In het theater gebeurt dat vanzelf al, waardoor zo'n kijkclub toch een zeldzaamheid is. Het publiek bestaat doorgaans uit koppels en singles. Als mensen in groep naar theater gaan zijn het ofwel leerlingen in schoolverband of acteurs en medewerkers uit het vrijetijdstheater, die iets willen bijleren over de productie die ze zelf hebben gepland. Zo boekte het Staltheater Oelegem tien tickets voor een voorstelling van 'Ivanov' van de Roovers. Het Staltheater

gaat in het voorjaar zelf met deze Tsjechov aan de slag. Actieve theaterliefhebbers hebben de handen vol met hun eigen theaterwerking. Ze hebben doorgaans een job, een gezin en eventueel andere hobby's. Je moet al erg gemotiveerd zijn om daarnaast nog als toeschouwer het theater te volgen.

In 'Wie is bang...', Tom Lanoyes bewerking van 'Who's afraid of Virginia Woolf' maken de personages niet alleen de balans op van hun huwelijk maar ook van het

theater. Heeft theater nog een toekomst? Volgens Lanoye geven de toeschouwers zelf het antwoord. "Ze kijken 135 minuten lang naar acteurs op een podium zonder pauze, zonder zappen." "Dat is een uniek gegeven. Het bewijst de dwingende kracht van theater", voegt actrice Els Dottermans eraan toe. Hoe magisch is de uitwisseling tussen acteurs en publiek op een voorstelling en wat betekent het als toeschouwers dit in groep beleven?

Eef Verschueren, vtbKultuur
Vlaams Brabant:

"Het initiatief staat of valt met vrijwilligers die het roer overnemen."

Lokaal en in de regio

Het amateurtheater speelt zich grotendeels op lokaal niveau af, waar veel toeschouwers nogal eens een band met elkaar en met de acteurs hebben. Het zorgt in de theaterzaal vaak voor een speciale dynamiek. Een toneelvoorstelling in groep buiten de lokale grenzen bijwonen is minder vanzelfsprekend.

Eef Verschueren, educatief medewerker voor vtbKultuur Vlaams Brabant, richtte in Hageland een theaterclub op om samen voorstellingen bij te wonen. "Ik ga zelf graag naar toneel, en vermoedde dat veel mensen dat misschien ook zouden willen maar er om een of andere reden niet toe komen. In het Hageland zocht ik theatergroepen die kwaliteit brengen en waarmee ik afspraken kon maken", motiveert Eef Verschueren haar initiatief.

vtbKultuur beschikt over een uitgebreid adressenbestand om het initiatief te promoten en theaterliefhebbers aan te trekken. Het proefjaar was succesvol. Er waren voorstellingen met dertig deelnemers. Dat inspireerde vaste deelnemers om vanaf het najaar 2018 op vrijwillige basis mee te werken. "Het initiatief staat of valt met vrijwilligers die het roer overnemen."

Theaterclub Hageland werkt ondertussen autonoom met zeven vrijwilligers onder

leiding van voorzitter Felix Daniëls: "Ik heb een brede culturele interesse, een museumkaart, ik ga naar concerten. Beroepshalve was ik vaak in het buitenland en in de vrije momenten pikte ik van Londen tot Moskou kunst en cultuur mee. Amateurtheater zag ik wel zitten: je vindt het dichtbij en het is goedkoop. Naar professioneel theater in Brussel of Antwerpen gaan kost best wel wat meer."

Drie voordelen

Theaterkijken in groep kan een meerwaarde bieden op drie pijlers: een betere service, een sociale en een educatieve dimensie. Bij Theaterclub vtbKultuur Hageland zit de service in de maandelijkse programmatie van een toneelvoorstelling, tickets aan groepstarief en goede zitplaatsen. Het sociale aspect zit in de ontvangst, een drankje bij een babbel aan de vrije tafel in de foyer. Een nagesprek met de regisseur biedt kansen om wegwijs te raken in het theater, al bleek dat de deelnemers toch ook snel huiswaarts willen na de voorstelling.

Eind augustus legde de theaterclub de lijnen van haar werking vast, grotendeels gebaseerd op het proefjaar: keuze voor kwalitatief amateurtheater binnen de regio. "We verdelen de voorstellingen over Aleydistheater in Aarschot, Uylenspiegeltheater in Diest en Toneel Heverlee in Leuven. Ze hebben een boeiende programmatie en doen een beroep op interessante gastregisseurs", weet Daniëls. "We voorzien ook meer zaterdagen, omdat vrijdagavond voor mensen die werken minder geschikt is. We denken ook aan carpooling als bijkomende meerwaarde." 'Alleen is maar alleen' geldt

namelijk niet alleen voor de voorstelling, maar ook voor de verplaatsing.

Groeiopotentieel

"Je hoort vaak van deelnemers dat het erg lang geleden is dat ze nog een toneelvoorstelling hebben gezien", weet bestuurslid Johan Smets (65). "Met ons aanbod lukt het hen wel." Smets acteerde twaalf jaar bij De Broeders Begijnendijk maar had een jaar geleden een ernstig accident. Sindsdien moet hij zich beperken tot het bijwonen van voorstellingen.

Bestuurslid Ingrid Callebaut was een tijdlang actrice bij Amateurtoneel Heverlee. Hoe acteurs in een personage kunnen stappen, vond ze altijd al een fijn gebeuren. Maar om familiale redenen kon ze niet langer acteren. Ondertussen is ze 63 en vreest ze problemen met de tekstkennis. Ze houdt van het amateurtheater. Het voelt dichterbij en de sfeer is anders dan in het professioneel theater. Ze gelooft heel erg in het opzet van de theaterclub. "We hebben een klein team, maar bieden een totaalpakket aan en bereiken zo goed als alle leeftijden, behalve de jongvolwassenen. De respons zal nog groeien."

JOHAN SMETS, BESTUURSLID KIJKCLUB:

"Voor veel deelnemers was het erg lang geleden dat ze nog een toneelvoorstelling zagen. Met ons aanbod lukt het hen wel."

Toekomst

Eef Verschueren heeft na het succes van theaterclub vtbKultuur Hageland de opdracht om in andere regio's een gelijkaardige werking op te starten. De eerste stappen zijn gezet in Pajottenland en Haspengouw. De theaterclub-werking van vtbKultuur wil zoveel mogelijk mensen binnenloodsen in de theaterzalen en kiest daarbij voluit voor het amateurtheater. OPENDOEK kan er alleen maar voordeel uit halen. Een prachtkans voor een intensieve samenwerking.

© Luk Dombrecht

WAT TE DOEN VOOR DE POEN?

Wat een vzw van de wet mag doen om de kas te spijsen

DOMINIC DEPREEUW

Theater maken zonder geld: het kan, maar het beperkt toch enigszins de mogelijkheden. Behalve de inkomsten die je haalt uit de activiteiten die je organiseert, bestaan er nog mogelijkheden om een vzw financieel gezonder te maken. Hier een beknopt overzicht.

Ieder gezelschap zoekt naar middelen om te kunnen doen wat het zou willen doen. Eerder in dit magazine belichtten we al alternatieve vormen van financiering. Maar zo ver hoeft je je inkomsten natuurlijk niet altijd te zoeken. Los van de voor de hand liggende inkomsten uit kaartverkoop, drank, sponsoring en subsidies kan je vzw nog beroep doen op heel wat mogelijkheden. Maar wat is legaal en wat niet?

Een vzw is per definitie een organisatie die niet het doel heeft om winst te maken. Toch kan een vzw handel drijven, of kapitaal ontvangen. Natuurlijk wel binnen bepaalde grenzen. Voor sommige van die activiteiten is een machtiging nodig: een soort van toestemming van de minister van Justitie. In dit overzicht zal je lezen wanneer dat wel en wanneer dat niet het geval is.

1 Bijdragen van de leden

Een vzw kan vragen dat leden een financiële bijdrage leveren. De vzw moet in zijn statuten dan wel het maximumbedrag van de bijdragen vermelden. Het lid krijgt

in ruil voor de betaling een aantal rechten en voordelen die gekoppeld zijn aan het lidmaatschap. Wanneer zou blijken dat het lidgeld niet in verhouding staat tot wat men ervoor in de plaats krijgt, is mogelijk toch een machtiging nodig.

2 Stellen van handelsactiviteiten

Zoals gezegd kan een vzw handelsactiviteiten uitoefenen, zelfs winstgevend. Dan moet wel aan elk van deze voorwaarden zijn voldaan:

- de daad van koophandel is ondergeschikt aan de hoofdactiviteit, die geen winstoogmerk als doel heeft.
- de activiteit wordt toegelaten door de statuten of draagt minstens bij tot het ideële doel.
- de winsten moeten besteed worden aan het belangeloze doel.

Met andere woorden: theater moet de hoofdbezigheid blijven. Al de rest wat je doet, moet in functie staan van dat theatermaken. Als er discussie ontstaat, zal een rechter kijken naar hoe de winstgevendende activiteit zich verhoudt tot het belangeloze doel van de vzw. De daden van koophandel moeten ondergeschikt blijven aan de niet-winstgevendende activiteit.

3 Giften

Een vzw mag ook giften ontvangen. Iedereen kan een schenking doen aan een vereniging.

Mocht er een mecenas over de brug komen, hou er dan rekening mee dat schenkingen waarvan de nettowaarde

(of de waarde na afhouding van erfbelasting, diverse kosten en honoraria) hoger is dan 100.000 euro, door de minister van Justitie gemachtigd moeten worden. De vzw die de schenking zal krijgen, moet daarvoor een aanvraag indienen bij de FOD Justitie. Er zijn geen kosten verbonden aan deze procedure.

Wat niet moet gemachtigd worden, is een handgift. Een handgift is een gift van hand tot hand van roerende goederen (geld, juwelen, antiek ...). Ook bankoverschrijvingen worden door de FOD Justitie beschouwd als handgiften. Voor handgiften geldt geen registratieverplichting en hoeft de begunstigde (in dit geval je vzw) dus ook geen schenkingsrecht te betalen. Als de gift wel ter registratie wordt aangeboden, dan wordt er natuurlijk een schenkingsrecht geheven.

Opgelet! Als de gift niet geregistreerd werd en de schenker binnen de drie jaar na de schenking overlijdt, moet de schenking opgenomen worden in de aangifte van nalatenschap. Er is dan nog een successierecht verschuldigd op het bedrag van de schenking. De tarieven van het successierecht liggen hoger dan die van het schenkingsrecht.

Wat ook vaak voorkomt, zijn giften van de ene vzw aan de andere, in vaktaal: schenkingen tussen private rechtspersonen met onbaatzuchtig doel. Ook hier moet je je niet bekommeren om een machtiging. Voorwaarde is wel dat het moet gaan om schenkingen tussen rechtspersonen met een gelijkaardig doel, bijvoorbeeld van het ene theatergezelschap aan het andere. Dit soort schenkingen gebeurt vaak wanneer een vzw ermee stopt of in vereffening gaat en het resterend actief geeft aan een andere vzw. Ook komt het voor wanneer een vzw storting doet om de schulden van een andere (zuster)vzw te dekken.

4 Legaten (nalatenschap)

Een legaat is in feite een bepaling in een testament ten voordele van een bepaald persoon. Legaten waarvan de nettowaarde van het legaat hoger is dan 100.000 euro, vereisen een ministeriële machtiging.

Er kan een interessante win-win situatie ontstaan bij een duo-legaat! Het duo-legaat is een formule waarbij in een testament de ene begunstigde (doorgaans een vzw) een legaat krijgt op voorwaarde dat hij de erfbelasting van de andere begunstigde (doorgaans een particulier persoon) betaalt. Bij een duo-legaat laat de erflater zo een deel van zijn bezittingen na aan een goed doel en een ander deel aan zijn erfgenamen.

Door een duo-legaat kan de erflater ervoor zorgen dat zijn erfgenamen geen erfbelasting betalen omdat de vzw (het goede doel) deze last draagt. Aangezien een vzw minder erfbelasting moet betalen dan een ver familielid, kan de erflater er door de techniek van het duo-legaat voor zorgen dat een gedeelte van de nalatenschap voor een goed doel wordt aangewend (en niet gewoon als erfbelasting naar de staat gaat).

5 Projectsteun via een instelling

Hoe en waarvoor subsidies mogelijk zijn, is een hoofdstuk apart. Hier is het belangrijk om te weten dat de wet een subsidie niet ziet als een schenking - er is dus geen machtiging vereist. Maar laten we het eens hebben over de subsidies die nog weinigen kennen: naast de overheid, zijn er ook instellingen die projectsteun geven, zoals de Nationale Loterij, Cera, of de Koning Boudewijnstichting. Uiteraard moet je project dan wel verder reiken dan alleen maar jouw gezelschap. Het moet dan een bredere regionale of maatschappelijke impact hebben. De voorwaarden voor subsidie lees je op de websites van die organisaties.

6 Collecten

Een vzw kan haar middelen verwerven door middel van collecten. Collecten zijn gelijk aan inzamelingen. Een vaak voorkomend voorbeeld is het inzamelen en verkopen van oud papier of oud ijzer.

'Dichtgeknepen billen' - Inside Express party © Karel De Puyseleir

'Cash On Delivery' - De Reynaertghesellen © Christophe Ketels

Waarom collegialiteit meer opbrengt dan concurrentie

THEATER DOE JE SAMEN

GILLES MICHIELS

Als modebegrip wordt co-working vandaag slag om slinger bovengehaald, maar in feite is het al eeuwenlang de kern van elk theatergezelschap. En zelfs buiten de eigen muren wisselen groepen spelers, infrastructuur of materiaal uit. Nu de competitie achter de provinciale toernooien verleden tijd is, ligt de weg open voor collegialiteit.

'Het sollicitatiegesprek' - Theater Barbara © Paul Uyttersprot

Ooit zat het er bovenarms op tussen de gezelschappen Nieuw Leven en Hoger Op Aalst. Rond de carnavalstad zijn de theatergroepen verdeeld over de Dender, maar deze burens aan dezelfde kant van het water waren in een bitsige concurrentiestrijd verwickeld. "De toenmalige voorzitters konden elkaars bloed wel drinken", lacht Freddy Dewinter, voorzitter van Nieuw Leven Aalst.

Stijging van abonnees

Tot veertien jaar geleden, toen de beide groepen eindelijk inzagen hoe zinvol een samenwerking kon zijn. Bovendien hoorden ze van toneelliefhebbers dat die ook weleens bij de zogenaamde concurrentie wilden gaan kijken. Sindsdien plannen Nieuw Leven en Hoger Op hun voorstellingen niet langer op dezelfde datum, en wisselen ze ook rekwisieten, decor en spelers uit. Maar de samenwerking gaat verder, zegt Dewinter. "Onze abonnees

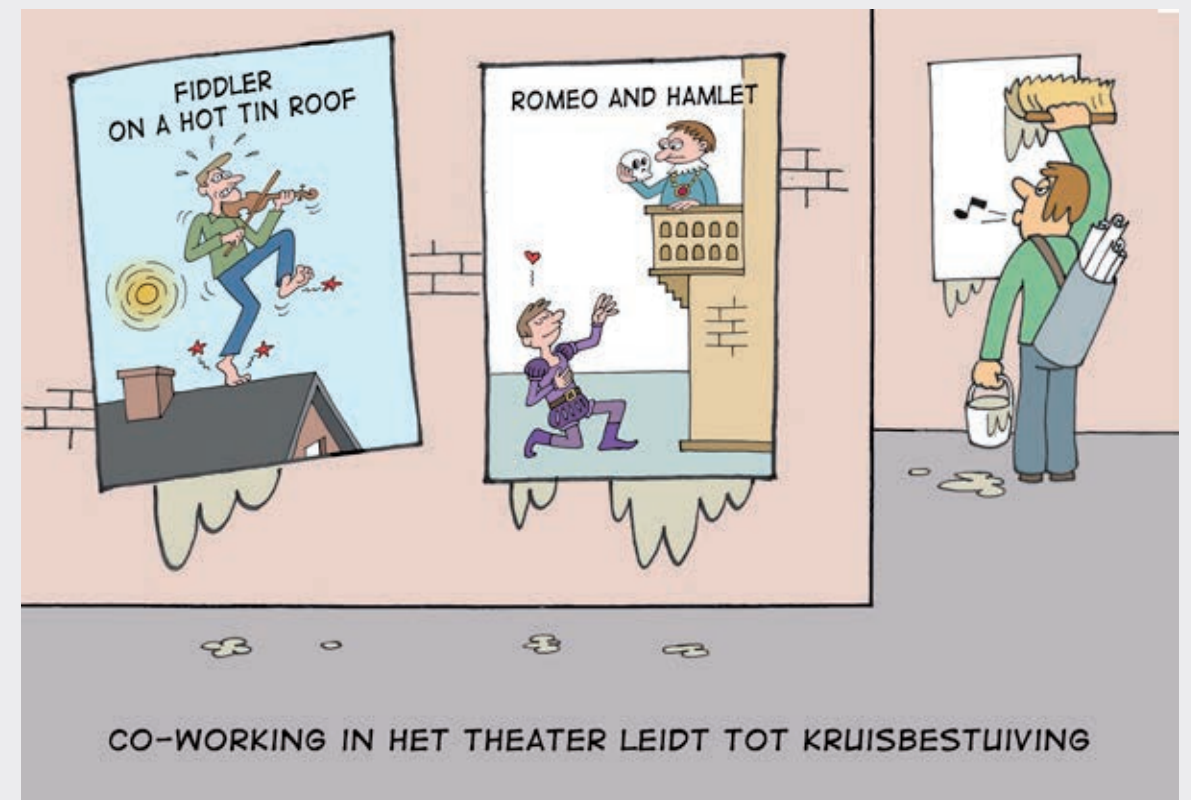
kunnen tegen een verminderde prijs naar de voorstellingen van Hoger Op gaan kijken en vice versa." Die toenadering werpt zijn vruchten af. In 2006, kort na de omslag, stelden de gezelschappen al vast dat hun aantal abonnees met een kwart was toegenomen.

Het duurde niet lang of Nieuw Leven en Hoger Op Aalst zouden hun samenwerking uitbreiden naar andere kringen. "De mensen aan de andere kant van het water waren een tikje jaloers", knipoogt Dewinter, "dus al snel gingen we met negen gezelschappen uit Aalst en omstreken om de tafel zitten." Het gezamenlijke kindje van die verenigingen zou Applaus heten. Elke twee jaar behartigt Applaus de artistieke kant van Theater in de Stad – de voormalige Theaterwandeling – waarmee de stad Aalst acht verborgen locaties in de stad koppelt aan acht kleine voorstellingen. Het heeft ervoor gezorgd dat de leden van Applaus ook buiten die gelegenheid gemakkelijker elkaars hulp inroepen.

Zonder competitie

Het verhaal van de Aalsterse alliantie illustreert hoe aantrekkelijk zowel verdeeldheid als verbondenheid kunnen zijn. Van concurrentie naar collegialiteit: alles is vandaag aanwezig om die tweede in het volledige amateurveld te laten zegevieren. Niet alleen maakt de competitie achter de provinciale toernooien nu plaats voor een meer verbindende aanpak – ook een groeiende financiële noodzaak of een verlangen om grote massaproducties op te zetten, zetten tot verbinding aan. In de plannen van voormalig minister van Cultuur Sven Gatz zijn die twee zelfs rechtstreeks met elkaar verbonden – een deel van het geld dat eerder naar individuele gezelschappen ging zou nu gereserveerd worden voor bovenlokale projecten.

Zulke projecten helpen gezelschappen alvast om een schaalrootte te bereiken die op hun eentje nooit haalbaar zou zijn. Eerder in dit nummer kun je lezen over een massaproductie in Zwevegem, waarvoor vijf gezelschappen de krachten bundelen. Maar ook Gent is vertrouwd met succesvolle

© Dieter Bevers

kruisbestuivingen. Zo hebben de gezelschappen De WAANzin, Krakeel en TRAC het unieke samenwerkingsverband 'Samen sterk' opgezet. Dat houdt in dat ze elkaars werk coproduceren, artistiek en technisch personeel uitwisselen en op de koop toe ook een tweejaarlijkse grote coproductie in de Minardschouwburg brengen.

Op een nog grotere schaal kent de stad Gent de koepelorganisatie GAMA voor meer dan twintig Gentse amateurtheaters. GAMA zorgt ervoor dat de subsidiedossiers van de aangesloten kringen bij het stadsbestuur geraken en daar verdedigd worden. Verder steunt de organisatie de Gentse amateurtoneelverenigingen in hun onderzoek en verwerking van informatie, bewerkstelligt ze solidariteit op informatief, financieel en praktisch vlak en fungeert ze als spreekbuis voor de Gentse amateurtheaterwereld. Voor het Van Eyckjaar 2020 in Gent heeft GAMA ook een gezamenlijke locatieproductie gepland.

Nabijheid

Wat Gent en Aalst bewijzen, is dat nabijheid in het amateurtheater een dubbele troef vormt. Voor burengeselschappen staat ze toe om verregaande samenwerkingen op te zetten op alle gebied – voor groepen van dezelfde stad vormt een gezamenlijke koepel een sterkere vertegenwoordiging naar buiten toe – zowel voor subsidiedossiers als voor stadsbrede evenementen of projecten die de eigen buurt overschrijden.

En toch is nabijheid niet alles. Op zijn website vermeldt het Aarschotse theater Aleydis enkele "mede-gezelschappen", die niet uit de eigen stad komen maar wel uit Leuven, Wilsede, Begijnendijk en Diest – verre burens, zeg maar. Is de artistieke nabijheid dan bepalender dan de fysieke? "Onze band met veel Aarschotse gezelschappen is niet zo groot", zegt Steven Van Hoof van Aleydis. "We respecteren elkaar maar doen ons

eigen ding. De mede-gezelschappen op onze website spelen stukken die dicht bij onze stijl aanleunen. Op een gezonde manier meten we ons dus met hen: wij kijken vaak naar elkaars stukken, voeren gesprekken en helpen elkaar in nood, met logistiek of acteurs."

Aleydis heeft overigens een vruchtbare samenwerking met het plaatselijke cultuurcentrum Het Gasthuis. Aleydis zat ooit aan de wieg van dit CC en deelt er nog steeds een culturele site mee. "Onze zaal bevindt zich in de oude schuur van wat ooit het burgerlijke gasthuis was, daar speelt de nabijheid dus wel een rol", zegt Van Hoof. "Het CC maakt voor kleine producties gebruik van onze zaal, die op hun domein ligt. Om centen in het laatje te brengen, zetten we ook samen projecten op – zo vinden ons nieuwjaarsconcert en onze schoolvoorstellingen in Het Gasthuis plaats en organiseren we 's zomers samen een cultuur- en mossselfestival. Voor spektakelstukken rond de Aarschotse geschiedenis doet het cultuurcentrum dan weer een beroep op onze ervaring met amateurgroepen." Binnenkort, in september 2020, zullen Aleydis en Het Gasthuis ook samen het kersverse jongerenfestival van OPENDOEK ontvangen. Een samenwerking met toekomstpotentieel dus.

En over de toekomst gesproken: ook OPENDOEK zoekt een partner om een nieuw gebouw mee te delen. Geïnteresseerden kunnen zich melden bij secretariaat@opendoek.be.

DIVERZEN BRENGT PODIUMPOËZIE OP MAAT VAN BRUSSEL

OP VERSVOETEN TRIPPELEN DOOR DE GROOTSTAD

GILLES MICHIELS

Eind oktober slaat het Landjuweelfestival zijn tenten op in Brussel. Maar op de planken van het jaarlijkse hoogfeest van het amateurtheater is de culturele veelzijdigheid van onze hoofdstad alleen zichtbaar in het randprogramma dat OPENDOEK samenstelde. Een aangename uitzondering is 'DiVerzen', dat mensen met een migratieachtergrond laat schitteren met een bruisende mix van poëzie, muziek en theater.

DEELNEMER RIHAB BOUZID:

“De taal van Brusselse jongeren is verhard. Poëzie kan hen finesse bijbrengen en opnieuw de fijngevoeligheid in taal doen opzoeken.”

Een Landjuweel in Brussel: dat kan niet zonder lokale – en dus internationale – inbreng. In het randprogramma nam OPENDOEK dan ook enkele bijzondere projecten op. Zo laat 'Fata Urbana' broodje aap-verhalen vertellen door NT2-studenten, van wie het Nederlands niet de moedertaal is. Verder in dit nummer lees je ook over de gelegenheidsvoorstelling 'BRXSSLS'.

Een blikvanger op 3 november is 'DiVerzen' van FMDO vzw, een sociaal-culturele organisatie die samen met het VFL verenigingen van mensen met een migratieachtergrond ondersteunt en het samenleven in diversiteit bevordert via verschillende projecten. Eerder pakte het uit met inventieve concepten zoals 'Twee (t)huizen, één gids', waarvoor de deelnemers rondleidingen gaven in Brussel en hun land van herkomst. Op de planning stonden niet de toeristische trekpleisters, maar de kleine geheimpjes van 'hun' Brussel. Het project geeft een verrassende doorsnede van de grootstad én een dankbare manier om hun verteltalent in het Nederlands te ontplooiën.

Beatbox

Ook 'DiVerzen' zou je als een rondleiding kunnen beschouwen. Door Brussel en hun land van herkomst, maar nog het meest doorheen de mengelmoe van kunstvormen die de deelnemers aan elkaar breien – van poëzie tot rap en beatbox, van storytelling tot theatermonoloog. “We zijn eerst kunstenaars, en dan pas schrijvers”, zegt mensenrechtenactivist en dichter Alhadi Agabeldour, die tien jaar geleden van Soedan naar België kwam. Hij gaf al meer dan tien bundels uit en vertaalt vandaag zijn veelal Arabische gedichten naar het Nederlands.

Op hun weg naar de voorstelling werden hij en minder ervaren auteurs begeleid door dichter en spoken word-artiest Bart Jaques. Brenda Uwinbabazi, educatief medewerker van FMDO vzw en zelf dichter, merkte hoe de diversiteit tussen de deelnemers – qua herkomst, discipline en ervaring – net de collectiviteit verhoogt. Zij is presentator én performer, maar het team rond haar springt haar langs alle kanten bij – als was het een heus gezelschap.

Gevoelswereld openen

Eén van de jonge talenten in het team is de Marokkaanse Rihab Bouzid, een bezige bij die Sociaal Werk studeert. Zij werd door Uwinbabazi aangespoord om deel te nemen en herontdekte dankzij 'DiVerzen' de kracht van poëzie. Nu pent ze geregeld haar gedachten en gevoelens neer in korte teksten. “De taal van Brusselse jongeren is verhard. Poëzie kan hen finesse bijbrengen en opnieuw de fijngevoeligheid in taal doen opzoeken.”

Ook deze dichters maken zich via poëzie wegwijs in de taal. “In mijn gedichten gebruik ik woorden die ik anders nooit zou uitspreken”, zegt Uwinbabazi. Maar het belangrijkste effect, vindt Agabeldour, is dat hun poëzie hen uit stereotiepe rollen licht: “Door haar hoofddoek hebben mensen vaak vooroordelen over Rihab en zij hoopt daar verandering in te brengen. Poëzie helpt daarvoor, want door haar gevoelswereld te openen, kan iedereen in haar woorden iets van zichzelf leggen.”

DE SOUFFLEURS

WANNEER (EN HOE) WERD JIJ OP SCÈNE DOOR EEN MEDESPELER GERED?

Enkele jaren terug speelde ik samen met Marjan het stuk 'Hoerenleed' - een stuk voor slechts twee vrouwen. Plots zag ik het aan haar ogen, die verdwaasde blik: Marjan was haar tekst kwijt. Om haar op weg te helpen formuleerde ik haar repliek als een vraag. Het hielp echter niet. Marjan was de weg kwijt, zei prompt: “Ik ga sigaretten halen” en verdween in de coulissen – waar haar brochure lag. Omdat we voor het stuk in de huid waren gekropen van twee straathoertjes, ben ik dan maar - om de leegte te vullen - de mannen in de zaal gaan verleiden tot Marjan weer verscheen... Het publiek ging er gewoon van uit dat mijn “verleidingsscène” bij het spel hoorde.

GWEN DEPREZ

Tijdens een voorstelling van 'Pastoor Munte' liet ik in mijn rol van pastoor een bezoeker buiten, deed de deur dicht en stond plots op de scène met een gigantische black-out. Het angstzweet brak me uit, ik keek in de zaal in de hoop dat het doek dicht zou gaan, maar neen... Ten slotte ging ik dan maar naar mijn bidstoel om te bidden. De bel ging en ik was bij het binnenkomen van mijn medespeler opnieuw mee in 't verhaal. Dit duurde enkele seconden, maar voor mij was het een eeuwigheid.

GINO BRUNEEL

Ooit heeft het publiek me 'gered'! Het was een stuk met een rouwkapel op de scène en de overleden grootmoeder roerloos in de kist, met brandende kaarsen errond zoals bij een dodenwake. Ik speelde een personage in een rolstoel. Plots stortte een spot naar beneden, recht op de kist. De kaarsen vielen om en er ontstond brand. De actrice in de kist bleef in haar rol en verroerde geen vin. Ook ik kon niets ondernemen, ik moest immers eveneens in mijn rol(stoel) blijven. En de actrice die mijn vrouw speelde stond met haar rug naar de brand en merkte niets. Maar het publiek veerde recht: “Brand! Brand!” Dus sprak ik koelbloedig tegen mijn vrouw: “Ga eens gauw een emmer water halen!” Het vuur was snel geblust en we speelden gewoon verder.

DAMIEN VANTOMME

Bij een gezelschap waar ik vroeger speelde, hadden we afgesproken dat wanneer iemand niet op zijn tekst kon komen, we zouden antwoorden: “En, weet je dat niet meer?” Op een gegeven moment was ik even mijn tekst kwijt. Dus zei ik: “En, weet je dat niet meer?” Waarop mijn tegenspeler uit zijn lood was geslagen en antwoordde: “Neen, dat moet jij toch weten!” We keken elkaar aan en schoten in de lach. Zo was er net tijd genoeg om de draad weer op te pikken. De zaal heeft er niets van gemerkt.

ROGER HAELEWATERS

Ikzelf heb eenmaal een serieuze black-out gehad bij het begin van een stuk. Mijn personage beet de spits af, maar vooraleer ze haar eerste zin uitsprak, moest ze zenuwachtig over de scène lopen. Maar... die eerste zin, welke was dat nu ook alweer? Nooit heb ik zo levensecht, zenuwachtig dus, over het podium gelopen. Uiteindelijk heb ik de regisseur opgezocht in de coulissen en zo mijn eerste zin teruggevonden. Je kunt niet geloven met hoeveel zenuwen mijn medespelers de rest van het stuk hebben gespeeld. Toch hebben ze me niet meer moeten “redden”.

NICOLE DE SAGHER

repetities © Anneleen van Kuyck

ALS GROEP EEN VOORSTELLING SCHRIJVEN: HOE DOE JE DAT?

“JE KUNT ALLEEN COLLECTIEF WERKEN ALS JE ‘JA’ ZEGT TEGEN ELKAAR”

GILLES MICHIELS

Een voorstelling from scratch maken met een compleet nieuwe groep? “Veel uitdagingen in één”, erkennen Nona Buhrs en Youri Dirkx. Samen met twee andere coaches en vijftien Brusselse spelers creëren de theatermakers het gelegenheidsstuk ‘BRXSSLS’ voor het Landjuweelfestival. Hun tips? “Ook al begrijp je niet meteen het idee van een ander, probeer er toch maar in mee te stappen.”

Een oproep voor Brusselaars uit alle hoeken en gaten. Acteerervaring was geen vereiste, beheersing van het Nederlands geen voorwaarde. Coaches Roel Faes (Transfo Collect), Esther Gouarné en Nona Buhrs (K.A.K.) en Youri Dirkx (Tristero) wilden een zo divers mogelijke groep aanspreken voor hun gelegenheidsvoorstelling die op 31 oktober, 1 en 2 november het Landjuweelfestival zou aandoen.

Met spelers uit amateurgezelschappen en nieuwkomers van het kunstenhuis Globe Aroma leverde de oproep een meertalig én intergeneratieel ensemble op met zes nationaliteiten. Terwijl die spelers samen met de coaches aan een splinternieuw theaterstuk timmeren, communiceren ze dus haast simultaan in het Frans, Engels en Nederlands, Nee, het is geen sinecure om ‘BRXSSLS’ te maken, erkennen Nona Buhrs en Youri Dirkx.

Dirkx: “De deelnemers konden aan het begin moeilijk op elkaar steunen, omdat ze nog niet konden inschatten wiens talenten

waar lagen. Het water was dus vrij diep. Neem daarbij dat de meesten nog nooit in collectief hadden gewerkt en ook de coaches voor het eerst samenwerkten. En we maken ook nog eens een eigen creatie: dat zijn véél uitdagingen tegelijk.”

Buhrs: “Daarom hebben sommige deelnemers ook voortijdig afgehaakt, want van de 25 geïnteresseerden blijven er nu 15 over. Voor hun keuze hebben we begrip, het is logisch dat niet iedereen dit ziet zitten.”

NONA BUHRS:

“Een groepsvoorstelling maken is vechten met je ego, maar angst en onzekerheid kun je tegengaan met kwetsbaarheid”

Maar voor wie de hele rit voltooit, is ‘BRXSSLS’ ongetwijfeld een verrijkende ervaring. Van nobele onbekenden een hechte groep smeden, van losse spelers een heus ensemble, van een wit blad een complete voorstelling: *faut le faire*. “Wij zeggen soms: ‘Als jullie dit achter de rug hebben, zullen jullie denken: *Oh boy, hoe hebben we dit samen klaargespeeld?*’”

Welke technieken komen de hummus in zo’n groep ten goede

Dirkx: “Belangrijk is dat we vanaf de tweede dag zeiden: iedereen de vloer op! Iedereen smeedt zich, niemand was bezig met het goede of het juiste. Iedereen is die avond een beetje op zijn bek gegaan, maar dat was net nodig. *(lacht)* Ook belangrijk voor de hummus: pintjes pakken na de repetitie!”

Buhrs: “Binnen de opdrachten was het ook cruciaal dat we steeds in verschillende constellaties werkten, zodat iedereen elkaar ook op de vloer zou leren kennen. Bovendien is Esther erg goed in ontwikkelen van uit de hand gelopen groepsimprovisaties die al dansend eindigen rond een totem in de tuin. *(lacht)*”

Hoe ontwikkelen jullie deze groepsvoorstelling inhoudelijk?

Dirkx: “We zijn gestart met brainstormen vanuit de vraag hoe een toekomstig journaal over Brussel eruit zou zien. Zo’n concept is open maar gericht, laat ieders visie toe en mag – zoals een journaal – fragmentarisch zijn. Futurisme heeft ook als voordeel dat je er elke plottwist mee verklaard krijgt. Dit idee was dus onze basis voor improvisaties, waaruit de spelers zelf spel materiaal ontwikkelden. Wij als coaches bedachten de improvisatiekaders en staken soms de koppen bijeen om lijnen vast te leggen, maar wel altijd gevoed door alle spelers. Iedereen heeft hier iets van zichzelf in gelegd. We willen een groep op scène zien staan, geen individuen die hun momentje krijgen.”

Hoe gingen jullie om met onzekerheid in het maakproces?

Dirkx: “Omdat we die ook bij onze gezelschappen gewend zijn, weten we dat periodes van onzekerheid bij het creatieproces horen. Ook deze keer zaten we niet in de klassieke situatie dat de tekst al bestond, de rollen verdeeld waren en de regisseur moest vertellen wat iedereen zou doen. Natuurlijk ontstonden er door die onzekerheid momenten van blinde paniek en vroegen deelnemers soms wanhopig wat ze moesten doen. Op veel vragen konden wij dan geen antwoord geven, en dat was weleens frustrerend. Hoe het eruit zal zien? Geen idee.”

Buhrs: “Wel wilden we onze spelers adviseren om dingen te proberen, of om rond een bepaald idee te improviseren. Soms waren we ook spelregisseur, zoals we ook zouden doen bij K.A.K. en Tristero. Die rol is nu eenmaal weggelegd voor degene die kijkt, niet degene die speelt.”

Dirkx: “Een verschil met K.A.K. en Tristero is wel dat je daar haast elke dag samenwerkt, terwijl we met deze spelers maar één

YOURI DIRKX:

“We willen een groep op scène zien staan, geen individuen die hun momentje krijgen”

avond per week samenkomen. Logischerwijs heb je dus meer tijd nodig om een groepsgevoel te installeren, en om in te zien dat datgene waarmee je bezig bent tóch zou kunnen werken. Zoiets overbrengen is niet eenvoudig, omdat je als coach ook steunpilaar bent. Dat deze spelers bleven terugkomen, vinden we dus heel moedig.”

repetities © Anneleen van Kuyck

Welke tips zouden jullie geven aan gezelschappen die een soortgelijk project ondernemen?

Buhrs: “Zeg altijd ‘ja’ tegen elkaar. Collectief werken betekent dat je dingen met elkaar moet delen. Dat is vaak heel eng. Omdat je denkt: het is nog niet af. Of: ik ben het niet eens met jouw idee. Integendeel, heb ik geleerd: je kunt alleen collectief werken als je ja zegt. Jij hebt een tekst geschreven en je vraagt mij om dat te spelen? Ik doe dat. Daarna hebben we het er dan wel over. Alles ontstaat op de vloer, binnen het gesprek. Dat vraagt een grote openheid. Ook al begrijp je geen hol van wat een ander bedoelt, probeer toch mee te stappen in zijn of haar idee.”

Dirkx: “Zie de angsten die bij zo’n project komen kijken dus als de adrenaline van het avontuur, niet als frustraties die je zullen blokkeren.”

Buhrs: “Zo’n voorstelling maken is een gevecht met je ego, maar zowel de angst als de onzekerheid kun je tegengaan met kwetsbaarheid. Wie zich kwetsbaar opstelt, staat een intermenselijke openheid toe die heel creatief is. Niet creatief in de zin dat iemand onder de indruk moet zijn van die tekst die jij zo goed brengt. Wel dat je iets wat je doodeng vindt toch uitvoert omdat er misschien een voordeel voor de groep in ligt. Die houding vergt én geeft veel meer verbeelding.”

KUNSTENAARS UIT DE COULISSEN

De lichtontwerper: “Deze job is meer dan licht ophangen en op een knopje duwen”

GILLES MICHIELS

In recensies of bij het publiek krijgen ze nauwelijks krediet, maar neem hen weg en je theatervoorstelling wordt naakt gespeeld, valt zonder licht of gaat niet eens door. In ‘Kunstenaars uit de coulissen’ geven we het woord aan de tovenaars in de schaduw van het grote podium. Aflevering 1: de lichtontwerper.

LANDER MENS (GARAGETEATER, THEATER CLAN)

Waarom lichtontwerper?

“Als kind ging ik al naar het Garageteater kijken. Ik zag er hoe banale dingen als lampen en kleurfilters een dode scène tot leven kunnen wekken. Dat wilde ik ook kunnen. Ik begon zonder kennis en leerde de stiel van gepassioneerde mensen. De voorbije veertien jaar mocht ik als lichtontwerper veel technologische vernieuwingen doorvoeren. Soms komen regisseurs met een uitgewerkt concept, waarvoor ik een lichtplan maak, soms bekijk ik op basis van repetities zelf wat past. Hoe dan ook blijft het een uitdaging om de wens van een regisseur te vertalen naar een technische tekening. ‘Mysterieus, maar niet te donker?’, maak er maar iets van. Deze job is meer dan licht omhoog hangen en op een knopje duwen.”

Dramatische scènes vragen om gedempt licht, komische om veel kleuren en licht. Akkoord?

“Niet helemaal. In ‘Blackbird’ van Theater Clan, bijvoorbeeld, speelt een discussie tussen twee personages zich af in de refter van een bedrijf. De regisseur wilde daarvoor ook TL-lampen aanwezig in het lichtplan, waarvoor ik eerst scepsis voelde, maar uiteindelijk bleken die perfect de ongezellige, koele sfeer van dat moment aan te vullen. Maar meestal is het wel zo dat je bij een deurenkomedie aan één algemene belichting genoeg hebt. Jeugdstukken en andere genres vragen om meer kleur, effect en een uitgebreid belichtingsplan, dat is leuker voor mij.”

Laat je veel ruimte toe voor intuïtie?

“Eens de voorstelling in try-out is geweest, stopt de intuïtie. Daarna durf ik enkel hoogstnoodzakelijke dingen te veranderen, bijvoorbeeld als acteurs niet genoeg zien tijdens een overgang.”

Waar let je op als je kijkt naar andere voorstellingen?

“Mensen zeggen al eens dat ik dan meer naar boven en naar achter kijk dan naar het stuk zelf. Beroepsmisvorming, vrees ik. (lacht) Ik kan heel verrast zijn door hoe inventief collega-amateurgezelschappen zijn met een beperkte lichtset. Niet iedereen heeft de luxe om een eigen zaal te bezitten. Kleine dingen, zoals acteurs die tijdens een wissel een nieuwe filter steken voor de volgende scène, kunnen mij echt verbazen.”

BRYAN BUDDAERT (KLAKKEBOEM, TG INTEAM, ANTIGONE)

Waarom lichtontwerper?

“Het is leuk om met licht sfeer te creëren en het publiek daarin mee te krijgen. Een goede lichttechnicus wil meer dan een installatie aanleggen en die aan het einde weer uitzetten. In alle lichtplannen is er een nood waaraan ik moet voldoen, maar het is fijn om daarvoor veel vrijheid te krijgen. Vaak probeer ik standaardlicht te vermijden en bijvoorbeeld gloeilampen te gebruiken. Ondanks technische beperkingen kun je daar veel mee doen. Voor ‘Don Quichot’ speelde Klakkeboem voor een decor met europaletten, waarachter ik twintig gloeilampen verstopte. Dat versterkte het sfeerbeeld.”

Probeer je schaduwen te vermijden?

“Soms wel. Bij een komisch stuk in één ruimte probeer ik zoveel mogelijk schaduw weg te werken. Ik gebruik vaak frost- en diffusiefilters, die een lichtbundel groter maken en breken, waardoor het licht minder hard wordt en de schaduwen dus ook zullen vervagen. Als je dat in je totaalbeeld combineert met meerdere spots, kun je een schaduw zo goed als wegwerken.”

THOMAS STEVENS (KREUTZFELD VEREIN, DE MANNSCHAFT, LAIKA)

Waarom lichtontwerper?

“Ik kan er mijn creatieve ei in kwijt. Het is fijn om samen uit niets een mooi geheel te maken, met een decor dat door spel en licht tot leven komt. Meestal geeft een regisseur mij een richting of sfeer, waarna ik zelf veel vrijheid krijg om die te vertalen. Dat is fijner dan regisseurs die opdragen waar een rood en een blauw spotje moeten komen. Ik hecht belang aan de esthetiek van de lichtbron, die ik vaak ook liever wegstop. Ik verkies ook alternatieve lichtbronnen, zoals gasontladingslampen, TL-lampen of lampen die ik zelf in elkaar knutsel.”

Probeer je schaduwen te vermijden?

“Ik hou van schaduwen. Ze geven structuur en diepte aan een beeld. Bij schaduwen denk je al snel aan de silhouetten achter acteurs die je door frontlicht verkrijgt. Maar ik gebruik ze even graag om oppervlaktes te accentueren. In de voorstelling ‘Über-ich’ voerde ons gezelschap een aaneenschakeling van rituelen op. Die buitenwereldse sfeer zou met frontlicht te veel op realisme gespeeld hebben. Ik koos ervoor om van zijlicht de hoofdlichtrichting te maken.”

Dramatische scènes vragen om gedempt licht, komische om veel kleuren en licht. Akkoord?

“Niet geheel. Zelf probeer ik zo natuurlijk mogelijk te belichten en een sterke sfeer neer te zetten door het gebruik van kleuren. Ook de lichtrichting is bepalend. Ik heb niet altijd de luxe om daarmee te spelen, maar vaak zoek ik grimmigheid op door het licht van ene richting naar de andere te sturen.”

Waar let je op als je kijkt naar andere voorstellingen?

“Het eerste wat ik doe in een theater, is omhoog kijken. Daarna laat ik mij graag verrassen door een lichtplan. Al word ik tijdens voorstellingen snel gestoord door technische fouten. Ooit zag ik op de scène een ledscherm waarop één pixel bleef pinken. Weg was mijn concentratie. (lacht)”

Dramatische scènes vragen om gedempt licht, komische om veel kleuren en licht. Akkoord?

Dat lijkt logisch, maar voor mij is de kunst toch om die logische keuzes te omzeilen en het geheel tóch komisch of dramatisch te laten overkomen. Een lichtontwerp hoeft niet één op één te zijn. Ook in het leven schakelt het licht niet ineens om als er iets dramatisch gebeurt.”

Laat je veel ruimte toe voor intuïtie?

“Sommige dingen, zoals de plaats op een podium waar een acteur zal spelen, leg je vast. Maar ik geloof ook dat een voorstelling organisch is, dus nooit definitief. Om een goede operator te zijn, moet je niet alleen weten hoe een lichttafel werkt, maar ook bij de pinken zijn en intuïtie hebben.”

KWANTITEITSTHEATER

SPOTS OP SPOTS OP WEST

Al zeventien jaar wordt de zomer in gang getrapd in Westouter door het locatietheaterfestival Spots op West. En 2019 blijkt dé absolute topeditie. Dat zeggen wij niet, dat zeggen de cijfers. (Alleen de speciale internationale editie van 2015 scoorde hoger.) Mogen we ervan uitgaan dat de kwaliteit van de opvoeringen zich ook vertaalde in de kwantiteit van het aantal bezoekers?

VANESSA VAN GOETHEM & STEFAAN DELEECK

Elk festival begint met de selectie. Dit jaar werden 40 producties geselecteerd. Daarmee komen we opnieuw op het niveau van 2016 en 2017. Kleine kanttekening: in 2018 stonden er opvallend minder producties op de shortlist, maar werden er wel meer producties tweemaal geprogrammeerd.

De gekozen producties vielen duidelijk in de smaak. Er werden maar liefst 3225 tickets verkocht! Dit is een stijging van 25% ten opzichte van vorig jaar en 3% stijging ten opzichte van ons vorig topjaar in 2017. Een mogelijke verklaring ligt in de nieuwe festivalpas die we hebben ingevoerd, waarmee je 8 voorstellingen per dag kon bekijken.

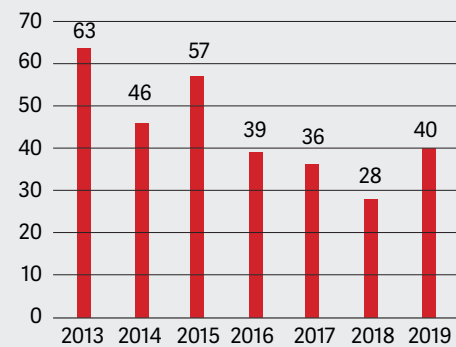
De stevige ticketverkoop vertaalde zich in goed gevulde zalen. Gemiddeld haalden de voorstellingen een bezetting van 69% en 30% van alle voorstellingen waren zelfs volledig uitverkocht.

Het valt niet te verwonderen dat een groot deel van de bezoekers uit West-Vlaanderen zelf komt (36%). En van alle West-Vlamingen komt 18% uit het Heuvelland. Maar ook Oost-Vlaanderen (17%) en Antwerpen (15%) waren zeer goed vertegenwoordigd. 2% van het publiek was afkomstig uit het buitenland.

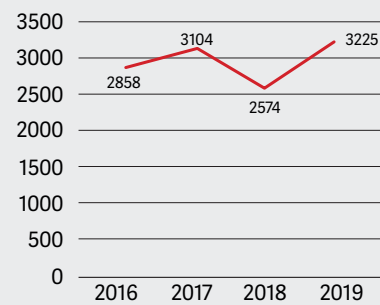
Kortom, Spots op West 2019 was een succes! Wil jij er volgend jaar bij zijn? Hou onze website in het oog en aarzel niet om je in te schrijven.

Kan je niet wachten tot de zomer? Waarom dan niet eens langskomen op het Landjuweelfestival in Brussel? Dan maken we ook daar van 2019 ons topjaar.

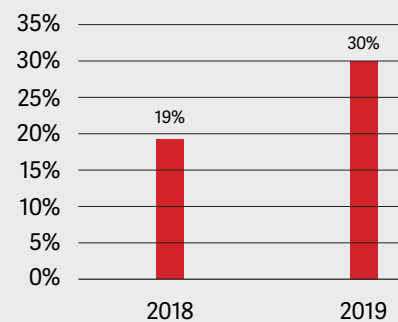
AANTAL PRODUCTIES

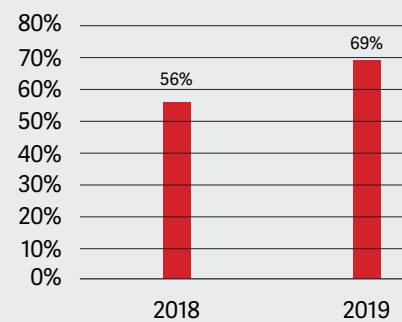
AANTAL VERKOCHTE TICKETS

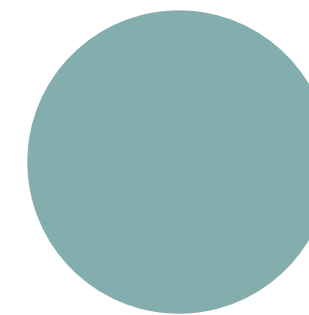
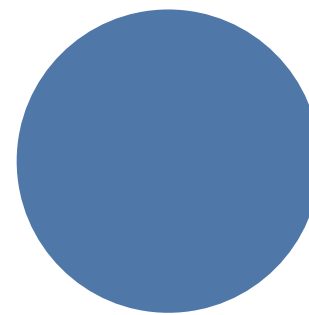
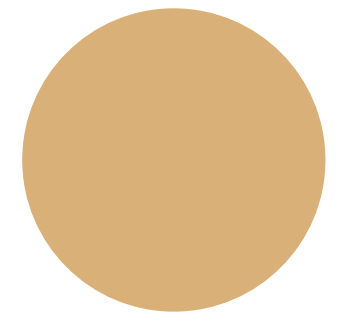
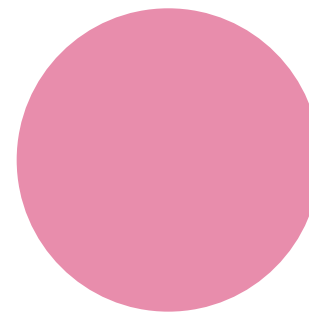
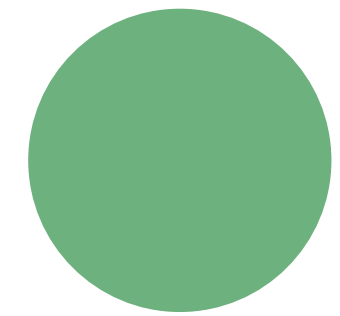
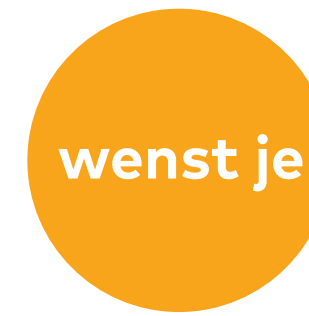
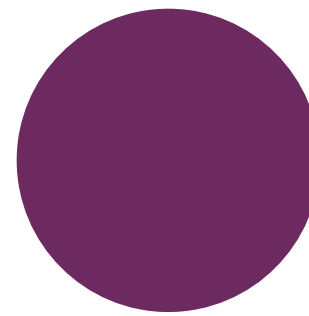
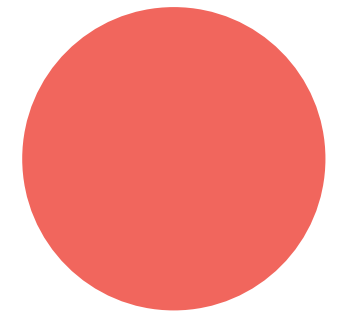
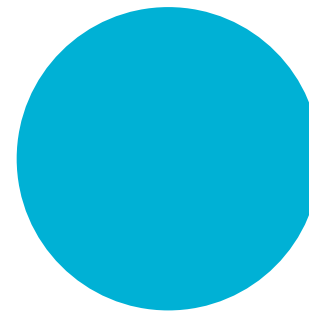
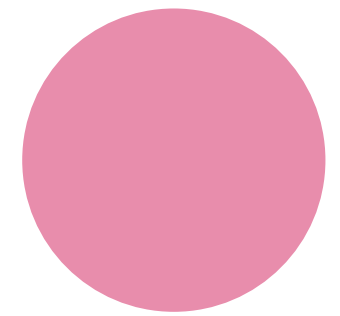
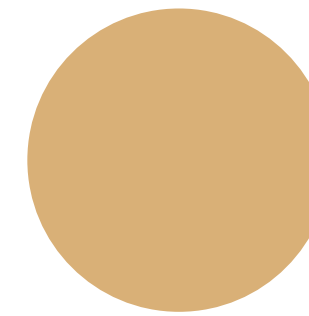
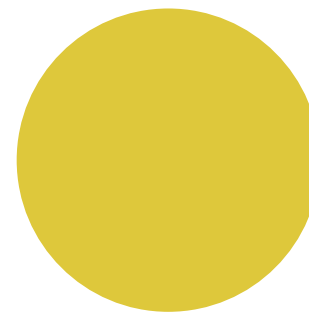
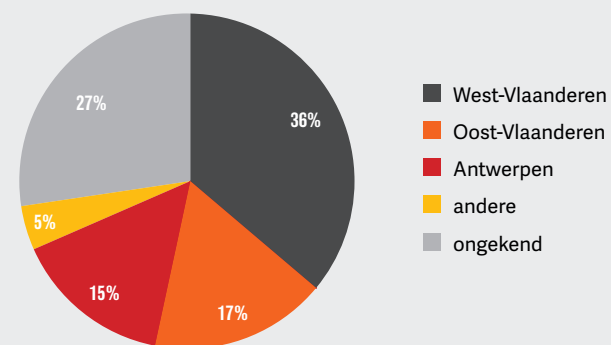
UITVERKOCHTE VOORSTELLINGEN

BEZETTINGSGRAAD

OORSPRONG VAN DE BEZOEKERS

WIST JE DAT?

THEATERETIQUETTE: HOE HET (niet) HOORT

DOMINIC DEPREEUW

“Het moet van twee kanten komen.” Die stelregel is de basis van elke vorm van aangenaam sociaal verkeer en eigenlijk ook van goed theater. Levend(ig) theater is een samenspel van spelers en publiek. Er moet een connectie zijn en een wederzijdse luisterbereidheid. Er bestaat dus zoiets als theateretiquette. Maar niet iedereen gaat daar altijd even fijnzinnig mee om. Hier enkele voorvallen waar de regels van de welvoegelijkheid op z'n minst werden ... bespeeld. Of zoals boer Van Paemel zou zeggen: “Godver de godver nondedju!”

1 PLUG AND PLAY

Ondertussen weten we wel dat je je gsm best uitschakelt in het theater. Maar niemand heeft ooit gezegd dat je je toestel er niet mag opladen. Zeker niet aan een bezoeker van de voorstelling 'Hand to God' die in 2015 op Broadway stond. Kort voor de start van de voorstelling sprong een man uit het publiek plots op het podium om zijn gsm te koppelen aan een stopcontact in het decor.

Een theatertechanicus kwam naar voor om het mobieltje weer te verwijderen en zei via de geluidsversterking: “Alstublieft, ga niet op het podium. Wij komen ook niet zomaar in uw huis en gaan op uw meubels zitten. Bovendien is dit uiteraard een stopcontact dat niet werkt.”

Hilariteit in de zaal en de onwetende theaterbezoeker was alweer wat wijzer. Gelukkig was zijn gsm nog steeds niet opgeladen. Anders had hij wellicht tijdens het optreden ook nog foto's zitten maken.

'Hand to God' © Joan Marcus

2 RICHARD EN DE EZEL

In de Westerse wereld is het de gewoonte dat het publiek stil is tijdens een voorstelling, zodat iedereen het optreden optimaal kan volgen. Af en toe is er toch eens een leukerd die gelooft dat het geestig is om iets te roepen. Zo gaat al jaren een anekdote rond over een opvoering van Richard III. Toen de passage was aangebroken, waarin Richard in het heetst van de strijd roept: “Een paard! Een paard! Mijn koninkrijk voor een paard!” klonk uit het publiek plots een stem die zei: “Is nen ezel ook goe?” De gevatte acteur diende hem meteen van antwoord en repliceerde: “Ja, een ezel is goed. Kom maar naar voor.” Kort gelach en de voorstelling kon daarna ongehinderd voortgaan.

3 ONGELIKTE BEREN

Het stuk 'Ongelikt' moeten we hier ook zeker even vermelden. Het is een bewerking van 'King Lear' door Bart Moeyaert, waarvan de titel al doet vermoeden dat heel wat onwelvoeglijkheden de revue passeren. Ieder heeft trouwens zo zijn eigen manier om op slechte manieren te reageren. Zo was er de dame die luidruchtige toeschouwers tot de orde wou roepen, maar het averechtse effect verkreeg toen ze vermanend zei: “Jullie zijn allemaal ingeblikte beren!”

'Risjaar Drie' - Toneelhuis © Kurt van der Elst

4 Zzzzzzz

Wat te denken van een slapend publiek? Zijn slapers in de zaal onbeleefd? Of is het juist aan de acteurs om hen wakker te houden? Er is een optie waarbij dit hele probleem zich niet stelt.

De voorstelling 'Exit' uit 2015 van kunstenaar Kris Verdonck had als boodschap: ontspan, onthaast, sluit even je ogen, val gerust in slaap. Bij 'Exit' lagen tal van kussens op de publiekstribune waarin de toeschouwer zich mocht nestelen, alles moest zo comfortabel mogelijk zijn.

Lullaby

Terwijl danseres Alix Eynaudi voortdurend dezelfde bewegingen maakte op repetitieve muziek werden de lichten zachtjes gedimd. 'Exit' moest de aanwezigen met zintuiglijke waarnemingen verleiden tot overgave. De vraag is of de voorstelling dan een succes mocht worden genoemd wanneer er gesnurkt wordt in de zaal.

Een gelijkaardig theaterproject was 'Lullaby' dat in 2011 te zien was in Londen. Nu ja, te zien ... Eigenlijk was het de bedoeling dat je na het optreden van 90 minuten vast zou slapen. Voor de toeschouwers waren bedden klaargezet. De voorstelling bestond hoofdzakelijk uit licht- en geluidseffecten die de slaapreflexen stimuleren. In de prijs van het ticket was een ontbijt inbegrepen. Voor een keer was het dus een compliment als je zou zeggen dat de voorstelling slaapverwekkend was.

5 HOU JE HOEST

Stilte in de zaal. Het is al voer geweest voor heel wat discussies, zeker wanneer Jan Declair op de scène staat. Meer dan eens heeft de gerenommeerde acteur kuchers in de zaal onzacht terecht gewezen. In 2011 ontstond zo nog een relletje bij gehoest tijdens een voorstelling van 'Lucifer'. Declair verloor zijn geduld en schreeuwde: “Theater, net als muziek, ontstaat uit de stilte.” Hij noemde het gehoest in de zaal grof en respectloos. Aan de kant van het publiek kwamen dan weer reacties als “degoutant” of “arrogante blaaskaak”. We moeten er wel bij zeggen dat Declair toch nog een staande ovatie heeft gekregen die avond en dat hij zelf ook verveeld zat met de zaak.

De waarheid ligt uiteraard in het midden. Wie al eens op een scène heeft gestaan, weet hoe belangrijk concentratie is en hoe gemakkelijk geroezemoes uit de zaal je van de wijs kan brengen. Dora van der Groen is zelfs gestopt met theater spelen en acteerde alleen nog in film en tv, juist omdat ze het gerommel in de zaal niet meer kon verdragen.

Hoe moeilijk dat evenwicht is, blijkt misschien uit een ervaring die ondergetekende zelf meemaakte. Tijdens een opvoering van 'Gilles' een monoloog door Jan Declair, kreeg een man in de zaal een heel vervelende hoestbui. Je merkte dat de man in kwestie zich heel verveeld voelde, maar het lukte hem niet om zijn hoest te onderdrukken. Tegelijk voelde je de ergernis van Declair toenemen. Op een gegeven moment, onderbrak die zijn spel om tegen de man in kwestie boos te zeggen dat hij beter thuis ging sterven. Ergernis bij de artiest, verontwaardiging in de zaal en de kucher ging buiten.

Declair speelde door, maar de magie van de voorstelling was doorbroken. Was het omdat Declair zijn personage had afgelegd, of omdat de zaal zich vanaf nu afvroeg of de man echt thuis was gaan sterven? Het zal wel meevallen. In het ergste geval schaamde hij zich dood.

Column

DE ONMISBARE ONZICHTBARE

Onbetaalbaar voor een vereniging

KURT VELGHE

"Help! Mijn akentas is weg! Ik heb die nodig voor de volgende scène... en ik moet nu op!"

Groot is de verbazing als je 10 minuutjes later afgaat en je akentas ziet staan, helemaal klaar om je te vergezellen in de volgende scène. De volgende dag arriveer je ter plaatse, al dan niet met een kater van de dag voordien (want die première was toch wel weer schitterend) en herinner je je dat je had beloofd om nog twee flessen alcoholvrije wijn te halen. Je wil vlug je gerief achter scène leggen en wat staat daar te blinken: inderdaad, twee flessen alcoholvrije wijn.

Voor iedere (amateur)theaterspeler zijn het wellicht herkenbare situaties. Net als je denkt dat alles verkeerd dreigt te lopen, heb je daar die onmisbare onzichtbare weer die ervoor zorgt dat alles op wieltjes loopt. Zonder hem of haar draaien de wielen wel, maar eerder knarsend en piepend. Het is pas als de olie, in de vorm van de onmisbare onzichtbare, op de wieltjes gespoten wordt dat alles op zijn pootjes valt.

Iedereen weet meestal ook wie dat is, terwijl het vaak mensen zijn die liever wat onder de radar blijven. Niet iedereen hoeft te weten dat zij zoveel werk verzetten. Ze zijn al blij als ze hun job kunnen doen en de egotrippers op en achter de scène kunnen plezier. Als je eraan zou durven denken om hen op het jaarlijkse feest uitgebreid te bedanken, ben je eraan voor de moeite. Je speech is klaar en je begint met: 'Er is nog één iemand speciaal...'. Nog voor je de woorden uitgesproken hebt, zie je helemaal achter in de zaal een klein vingertje heftig heen en weer bewegen. "Neen!", roept het. Een blik omhoog en je ziet de ogen van de onmisbare onzichtbare vuur spuwen. Hij of zij wil niet bedankt worden. "Laat mij gewoon mijn job doen, dat geeft mij al voldoening genoeg...", leid je af uit de dwingende blik in jouw richting. Je besluit dan maar je speech af te ronden en achteraf bij de bar hem of haar toch nog eens persoonlijk te bedanken voor het vele werk. Een pintje of een wijntje en een vriendelijk woord zijn meestal voldoende om hen eens in de bloemetjes te zetten.

Omdat het dus schijnbaar onmogelijk is om hen en plein public uitgebreid te bedanken, schrijf ik dit stukje. Langs deze weg wil ik dan ook alle onmisbare onzichtbaren bedanken. Bedankt dat jullie de olie zijn die de wielen van het raderwerk van de organisatie probleemloos doen draaien. Graag doe ik dan ook een oproep aan iedereen die deze column leest om heel luid "Dankjewel!" te roepen. Misschien woont er wel ergens een onmisbare onzichtbare bij jou in de buurt of, wie weet, bij jou in huis. Het vingertje zal ongetwijfeld opnieuw tevoorschijn komen, maar als hij of zij de bron van het dankwoord niet kan vinden, verschijnt er heel misschien een kleine glimlach. Doel bereikt.

RE PER TOIRE

Ieder nummer grasduinen we in de collectie van de Theaterbib van OPENDOEK op zoek naar interessante teksten. Toch je gading niet gevonden? Neem dan een kijkje in onze catalogus. Alle besproken teksten kan je lenen via <https://bib.opendoek.be>

ALEX DESIRON, BASTIAAN MALCORPS EN TIM DE GENDT

Koen Boesman VADERMOORD

"De vloek van de erfelijkheid"

DRAMA
2H / 2D

Een man wordt veroordeeld voor verkrachting en moord van een jong meisje. Wanneer hij tien jaar gevangenis vrijkomt, wordt hij ontvoerd en gegijzeld door zijn bloedeigen kinderen. Ze zullen zich wreken op het monster dat hun vader is en dat hun jeugd getekend en bezoedeld werd. Ze zullen hem vermoorden.

Maar dan beseffen ze dat hun moordlust voortspruit uit de genen die ze van de man erfd.

Zwaar en aangrijpend, ruw en rauw ook. (AD)

Ronald Schimmelpfennig PEGGY PICKITT HEEFT HET GEZICHT VAN GOD GEZIEN

"Nee, dat is niet waar, jullie zien er fantastisch uit – niemand is uitgedroogd."

TRAGIKOMEDIE
2H / 2D

Na zes jaar in Afrika gewoond te hebben, gaan Martin en Karen voor het eerst weer op bezoek bij hun oude vrienden Liz en Frank. De vier hebben samen gestudeerd, en verheugen zich erop de verloren tijd in te halen. Alleen loopt de avond niet zoals verwacht, en bij de beide koppels gaat het ook veel minder goed dan ze laten uitschijnen. Drie elementen doen de avond escaleren: een brief van dochtertje Kathy, het verhaal van weesmeisje Annie en een pop met de naam Peggy Pickitt.

Ronald Schimmelpfennig schreef een vlijmscherpe tragikomedie, die thema's als kolonialisme en toespelingen op cholera niet schuwt, maar toch speelt als een kitchen sink-drama. Ook springt zijn vertelling vrolijk vooruit en achteruit in de tijd, en stappen de personages geregeld uit het moment om de situatie van hun commentaar te voorzien. Een kleinschalig stuk, waar een groep groots mee kan uitpakken. (BM)

Marina Carr PORTIA COUGHLAN

"Als ik naar mijn kinderen kijk, dan zie ik messen en ongelukken en vreselijke verminkingen."

NOODLOTTIG DRAMA
6H / 5D

Portia wordt 30 vandaag. Maar ze is allesbehalve in de stemming voor een feestje. Het is namelijk ook 15 jaar geleden dat haar tweelingbroertje Gabriel verdronk in de rivier. Hoe hard haar kleurrijke, ietwat duistere familieleden en vrienden ook proberen, ze slagen er niet in om Portia op te vrolijken. Zij kan enkel denken aan haar broertje en het mysterie rondom zijn dood.

'Portia Coughlan' is een mysterieus stuk dat soms meer vragen dan antwoorden oplevert, een mix tussen een Griekse tragedie en een moderne soap, doorspekt met een vleugje vreemde humor. (TDG)

Marc Maloens HOREN, ZIEN EN MONDJE TOE

"Clara en Peter plannen elk een weekendje met hun minnaar, maar dan gaat het alarm..."

KLUCHT
5H / 2D

Peter en Clara Fonteyne, gelukkig getrouwd, plannen elk een weekend met hun 'mail-lovers'; Peter plant een 'conferentie' met de aanlokkelijke Ingrid, en Clara heeft de sympathieke André uitgenodigd om de afwezigheid van haar man te vieren. Er komt echter roet in het eten terecht wanneer Peter door zijn rug zakt, het alarm de vreemdste kuren begint te vertonen, nieuwe buurman Bull Pitt als een goede waakhond binnenstormt telkens wanneer het alarm afgaat en laconieke reparateur Luc de zaken er alleen maar moeilijker op maakt. Mail-lovers André en Ingrid maken de zaken er niet gemakkelijker op door doodleuk aan te bellen.

'Horen, zien en mondje toe' moet het niet hebben van zijn ijzersterke plot, maar des te meer van het hoge tempo van de grappen en de absurde situaties. In de aloude traditie van de Franse klucht passeren persoonsverwisselingen, dubbele dialogen, en ouderwetse misverstanden met veel enthousiasme de revue. Voor groepen die op zoek zijn naar een verse klucht. (BM)

Richard Bean (Vertaling: Stany Crets)

ENE GAST, TWEE BAZEN

Een parodie op de commedia dell'arte-
klassieker 'Een knecht van twee heren'

KOMEDIE
7H / 3D

Een verlovingsfeest in een crimineel milieu. Een dode verloofde die nog blijkt te leven. Verwarring over een eeneige tweeling die dat eigenlijk niet kan zijn, enzoverder. Een spervuur van knotsgekke situaties, dialogen en visuele humor. Absurd en hilarisch, terwijl de commedia dell'arte stijl toch deels behouden blijft.

Zeer moeilijk gezien het hoge tempo en het absurde van vele situaties voor zowel acteurs, regie als decorbouwers. Vereist ook een publiek dat "kan volgen". (AD)

Milka Assaf

DE ONTMIJNSTERS

"Maar blijven kijken, zoeken is wat je moet doen; wegstijgen zou nog erger zijn."

DRAMA
6D, ENKELESTEMMEN

In 'De ontmiijsters' volgen we zes Libanese vrouwen, die beetje bij beetje de mijnen in de bodem van hun land opruimen. Het werk is levensgevaarlijk, maar de vrouwen doen het met overgave, elk met hun eigen reden. Sommigen werken voor het hoge loon, sommigen uit plichtsbesef, nog anderen om te ontsnappen aan de moeilijke omstandigheden waarin ze anders leven. Want voor vrouwen in Libanon is niets in het leven gemakkelijk of vanzelfsprekend.

Het verhaal van 'De ontmiijsters' bewandelt een moeilijk pad; aan de ene kant is er heel veel te vertellen over het leven van vrouwen in Libanon, het ontmiijnen, de oorlog waarin de mijnen geworpen zijn ... Aan de andere kant is er het hart van het stuk, het verhaal van de vrouwen zelf. Waar het stuk in het eerste deel wat kreunt onder alle informatie en beschouwingen over leven en overleven in Libanon, neemt het verhaal van de personages naar het einde toe het stuk helemaal over. Dan is het ook op zijn sterkst.

Geen eenvoudig verhaal, maar één dat lang zal blijven nazinderen. (BM)

Tom Stoppard

WARE LIEFDE

"Jij zegt het slim, dus lijkt het of je gelijk hebt. Ik heb gelijk over de dingen die je niet kan zeggen."

TRAGIKOMEDIE
7H / 3D

In 'Ware liefde' doet Tom Stoppard het relaas van een relatie: tussen de regisseur en pleger van bon mots Henry en de gedreven actrice Annie. De plot samenvatten zou het stuk echter geen recht doen; veel belangrijker dan wat er gebeurt zijn de knetterende gesprekken tussen de tien personages, en Henry en Annie in het bijzonder.

Elk van deze personages schittert namelijk. Van de furie die Annie tentoonspreidt wanneer haar vertrouwen gekrenkt wordt, tot het virtueuze taalgebruik waarmee Henry imponeert, maar zich ook verdedigt wanneer hij zich in het nauw gedreven voelt. Elk van de kleinere personages (onder wie Henry's dochter, die zo mogelijk nog scherper van tong is) zijn ook erg fijn getekend en een plezier om te horen redetwisten.

Een scherpe tragikomedie, voor groepen die sfeer en personages op de voorgrond durven plaatsen. (BM)

Alan Ayckbourn

DUBBELE DEUREN

Een tijdreisthriller

THRILLER
3H / 3D

Drie vrouwen in een hotelsuite komen in contact met Mister Reese en zijn onrustwekkende partner Julian. Alle drie komen ze te weten dat ze door hem vermoord zullen worden, in dezelfde hotelkamer dan nog, telkens met 20 jaar ertussen. Hoe ze dat te weten komen? Omdat ze door één van de dienstdeuren kunnen reizen door de tijd.

Poepee (Phoebee, een prostituée) vlucht voor Julian in 2014, en komt in 1994 terecht, waar ze Ruelle, Reeces toenmalige vrouw ervan kan overtuigen dat ze vermoord zal worden. Ruelle reist terug naar 1974, waar ze probeert Jessica, Reeces eerste vrouw, te waarschuwen; nota bene op haar huwelijksnacht. De drie vrouwen beginnen aan een ongemakkelijke samenwerking, verbroederen en lijken aan hun lot te zullen ontsnappen - tot ook Julian het tijdreizen onder de knie krijgt. Julian wordt twee keer vermoord, en de vrouwen verbroederen.

Deze theatertekst opent met een groot pulpgehalte. Sensationele onthullingen, veel dubbelzinnigheden en woordgrappen, hier en daar een flauwe wending. Maar uit die twijfelachtige basis weet Ayckbourn een spannende climax, en een merkwaardig ontroerend einde te puren. Voor groepen met avontuurzin en verbeelding. (BM)

Geregeld in je mailbox: een overzicht van recent toegevoegde theaterteksten, leestips en ander nieuws uit de Theaterbib van OPENDOEK.
Ook jij kan je abonneren via <https://bib.opendoek.be>

OPENDOEK CAST & CREW

LANDJUWEELFESTIVAL 2019: TICKETS

De tickets voor het Landjuweelfestival in Brussel zijn online beschikbaar via www.opendoek.be/landjuweel. De basisprijs is 14 euro, OPENDOEK-leden tellen slechts 12 euro neer. Vanaf vijf voorstellingen krijg je een korting van 15%. Die wordt automatisch verrekend bij aankoop van je tickets via onze site. Workshops kosten 10 euro. Alle andere activiteiten zijn gratis, maar voor de meeste moet je vooraf reserveren.

Ben je een theaterbeest en wil je alles meemaken? Dan is onze festivalpas zeker iets voor jou! In de festivalpas, die 75 euro kost, zit het volgende inbegrepen:

- De zeven geselecteerde voorstellingen van het Landjuweel
- De gelegenheidsvoorstelling 'BRXSSLS'
- Eén workshop naar keuze

Wat houdt je nog tegen voor vijf dagen toptheater en méér in het fascinerende decor van onze hoofdstad?

WORD THEATERADVISEUR

Vanaf oktober start OPENDOEK met de opleiding van theateradviseurs. We hebben mensen nodig die op een gerichte en constructieve manier feedback kunnen geven op repetities of voorstellingen wanneer gezelschappen daarom vragen. Je leert daarbij heel wat over de theatergeschiedenis en het amateurtheaterlandschap, over dramaturgie en theatertermen. Maar je leert vooral ook op een analytische manier naar theater kijken en opbouwende respons te geven. Iets voor jou? Schrijf je in via de OPENDOEK-website en wees welkom!

MAAK JE EIGEN STEEKKAART ALS GEZELNSCHAP OF ALS SPELER

Vanaf september kan je via mijn.opendoek.be een steekkaart aanmaken als speler, of als gezelschap. Doe dit zo snel mogelijk! Op die manier kan OPENDOEK vlotter inspelen op je interesses, vaardigheden (theaterdisciplines) en activiteiten.

ZOEK CONTACT MET OPENDOEK IN JOUW REGIO

OPENDOEK heeft een netwerk van regiomedewerkers, die in hun regio theateervoorstellingen bijwonen en ter beschikking staan voor een informele babbel. Tik de naam van je gemeente in bovenaan de website van OPENDOEK. Je wordt dan doorverwezen naar de werking in jouw regio. Daar vind je ook alle regionale informatie en contactgegevens van de regiocoördinator.

Laat eens in je coulissen kijken

OPENDOEK is de organisatie die het amateurtheater in Vlaanderen en Brussel met raad en daad ondersteunt. Aangezien alles echter beter kan, willen we ons aanbod nog scherper afstemmen op jullie behoeften. Daarom hebben we, samen met de Universiteit Antwerpen, een bevraging opgesteld. Je vindt ze op www.opendoek.be.

Vul ze niet meteen in, maar bespreek de vragen eerst samen. Zo wordt de enquête een nuttig én leuk moment van reflectie voor jullie groep. De resultaten horen jullie als eerste in het najaar. Oh ja, nog één dingetje: wij klappen niet uit de biecht.

De antwoorden zijn alleen voor intern gebruik. OPENDOEK dankt je!

OPEN
DOEK